

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1888. Första Kammaren. N:o 21.

Måndagen den 9 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet friherre *von Essen* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) i fråga om beredande af tryggad besittningsrätt åt innehafvarne af vissa å kronans utarrenderade egendomar befintliga lägenheter; och

2:o) i fråga om eftergift å 1887 års arrende för en del kronoegendomar samt om befrielse från utgifvande till kronan af vissa s. k. skilnadsarrenden.

Dessa kongl. propositioner blefvo härefter föredragna och på begäran bordlagda.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 3, i anledning af väckta motioner om ändring af § 14 riksdagsordningen;

n:o 4, i anledning af väckt motion om uteslutande ur riksdagsordningen af föreskrifterna om valsätt och dermed sammanhängande ämnen; samt

n:o 5, i anledning af väckt motion om ändring af riksdagsordningens bestämmelser om medelbara och omedelbara val; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 37, i anledning af väckta motioner om ändringar i skiftesstadgan den 9 november 1866;

n:o 38, i anledning af väckta motioner om ändring af förordningen angående sparbanker den 1 oktober 1875;

n:o 39, i anledning af väckt motion om ändring i vissa delar af förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster den 11 juli 1862; och

n:o 40, i anledning af väckta motioner om ändringar i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871.

Föredrogos å nyo och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts nedan omförmälda, den 7 i denna månad bordlagda nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) angående afsöndring af jord från indragna militiebostället $\frac{1}{8}$ mantal Kärda Klockaregård n:o 3 i Jönköpings län;
- 2:o) angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Brunna i Torstuna socken af Vestmanlands län; samt
- 3:o) angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Ljung i Göteborgs och Bohus län.

Efter föredragning af herr *Claësons* den 7 i denna månad bordlagda motion, n:o 75, angående skrifvelse till Konungen med begäran om nådigt öfvervägande huru vida ej bestämmelsen att ändring i kammarrättens beslut i fattigvårdsmål må sökas hos Kongl. Maj:t skulle kunna upphävas, beslöt kammaren, på framställning af herr greffen och talmannen, att hänvisa denna motion till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde.

Till åtlydnad af Kongl. Maj:ts nådiga kallelse afgingo herr greffen och talmannen samt kammarens ledamöter kl. 11,19 f. m. till rikssalen, der äfven Andra Kammaren infann sig. Sedan herr statsrådet och chefen för civildepartementet von Krusenstjerna uppläst Kongl. Maj:ts nådiga förordnande för hans excellens herr statsministern friherre Bildt att å Kongl. Maj:ts vägnar på rikssalen meddela Riksdagen Kongl. Maj:ts svar på Riksdagens skrifvelse den 28 sistlidne februari angående af Riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar, blef det nådiga svaret af hans excellens herr statsministern uppläst; hvarefter ceremonien å rikssalen afslutades och Första Kammaren enligt beslut, fattadt före aftågandet från samlingsrummet, åtskildes vid utgången från rikssalen kl. 11,40 f. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Onsdagen den 11 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Herr statsrådet friherre *Palmstierna* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående inköp för statens räkning af Åkers krutbruk.

Denna kongl. proposition blef härpå föredragen och på begäran bordlagd.

Justerades protokollet för den 4 i denna månad.

Grefve *Sparre* uppläste en motion, n:o 76, angående skrifvelse till Konungen med begäran om nådigt öfvervägande af hvilka åtgärder som böra vidtagas för ett bättre handhafvande af offentliga arkiv.

På gjord framställning hänvisade kammaren denna motion till behandling af sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till ändringar i riksdagsordningens föreskrifter om riksdagsmannaval;

statsutskottets memorial n:o 35, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående Kongl. Maj:ts proposition i fråga om tiondefrihet för Höganäs stenkolsverk;

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 9, angående allmänna bevillningen; och

n:o 10, i anledning af väckt motion om borttagande af den personliga sjukvårdsafgiften; äfvensom

lagutskottets utlåtande och memorial:

n:o 41, i anledning af väckt motion om antagande af lagbestämmelser angående skydd mot efterbildning af fotografialster; samt

n:o 42, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om 2 punkten i utskottets utlåtande n:o 22, öfver väckta motioner om ändringar i konkurslagen den 18 september 1862.

Föredrogos å nyo och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts nedannämnda, den 9 innevarande april bordlagda nådiga propositioner till Riksdagen, nemligen:

1:o) i fråga om beredande af tryggad besittningsrätt åt innehafvarne af vissa å kronans utarrenderade egendomar befintliga lägenheter; och

2:o) i fråga om eftergift å 1887 års arrende för en del kronoegendomar samt om befrielse från utgifvande till kronan af vissa s. k. skilnadsarrenden.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 37, till Konungen, angående ändring i gällande bestämmelser om tiden för nyttjanderättsaftals bestånd.

Föredrogs och lades till handlingarna Kongl. Maj:ts den 9 i denna månad å rikssalen afgifna svar i anledning af de utaf innevarande års Riksdag antagna grundlagsändringar; och skulle detsammias innehåll meddelas Riksdagens kanslideputerade för att iakttagas vid riksdagsbeslutets uppsättande.

Upplästes ett inlemnadt läkarebetyg så lydande:

Att herr öfverste *H. Falck* af sjukdom är hindrad att tillsvidare lemna sin bostad, intygas.
Stockholm d. 10 april 1888.

N. A. Edling,
fältläkare.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde, hvarefter kamraren åtskildes kl. 2,10 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Torsdagen den 12 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 5 i denna månad.

Upplästes ett inlemnadt läkarebetyg af följande lydelse:

Rektor *G. W. Schotte* är till följd af sjukdom förhindrad att lemna sina rum.

Stockholm den 11 april 1888.

Edv. R. Petersson,
regementsläkare.

Anmäldes och bordlades

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden:

n:o 1, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition om ändring i kongl. förordningarna den 26 april 1861 angående dels en allmän hypoteksbank för riket, dels de allmänna grunder, som vid hypoteks-föreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända; och

n:o 2, angående en af fullmäktige i riksbanken gjord framställning om afskrifning ur räkenskaperna af ett till N. Ohlsson i Valleberga utgifvet statslånefondslån;

bevillningsutskottets betänkande n:o 8, angående ännu oafgjorda delar af tullbevillningen;

bankoutskottets utlåtanden:

n:o 9, i anledning af motioner om anskaffande af eget hus för riksbankens afdelningskontor i Jönköping; och

n:o 10, i anledning af motion om åtskiljande af kamrers- och kassörstjänsterna vid riksbankens afdelningskontor i Luleå, Östersund, Vexjö, Visby och Jönköping; samt

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till bestämmelser i syfte att förhindra öfverdrifven utförsel af ungskog;

n:o 8, i anledning af väckt motion om förhöjda afgifter för frakt af pitprops på statens jernvägar;

n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statsbidrag till undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor;

n:o 10, med anledning af förslag om indragning af den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna samt om offentliggörande af en öfver resultaten vid anstalten utarbetad sammanfattning;

n:o 11, i anledning af förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om omarbetning af förordningen angående hvad i afseende å passagerareångfartygs byggnad, utrustning och begagnande iakttagas bör af den 12 februari 1864; och

n:o 12, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utfärdande af en ny författning rörande kontroll öfver tillverkning och försäljning af konstsmör.

Föredrogs å nyo och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts under gårdagen bordlagda nådiga proposition till Riksdagen, angående inköp för statens räkning af Åkers krutbruk.

Föredrogos, med bordlades å nyo, på flere ledamöters begäran, konstitutionsutskottets den 9 i denna månad bordlagda utlåtanden n:is 3—5 och lagutskottets samma dag bordlagda utlåtanden n:is 37—40 äfvensom följande under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen: konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6, statsutskottets memorial n:o 35, bevillningsutskottets betänkanden n:is 9 och 10 samt lagutskottets utlåtande n:o 41 och memorial n:o 42.

Justerades ett protokollsutdrag för gårdagen och ett protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr greffen och talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,40 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Lördagen den 14 april, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 7 i denna månad.

Herr statsrådet *von Krusenstjerna* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående beviljande af statsbidrag för ny reglering af Luleå stad i följd af den staden år 1887 öfvergångna brand.

Denna proposition blef härpå föredragen och på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades:

statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. ecklesiastikdepartementet;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 3, med anledning af väckt motion om anslag till allmänna hypoteksbanken för åvägabringande af tillfällig nedsättning i räntan å hypotekslån; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, rörande ändrade bestämmelser angående aflöning åt lärare och lärarinnor vid folkskolorna.

På gjord framställning beviljades herr *Smith* förlängd ledighe från riksdagsgörömaalen under tre veckor.

Föredrogos, men bordlades å nyo, på flere ledamöters begäran, följande den 12 i denna månad bordlagda ärenden, nemligen: sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden n:is 1 och 2, bevillningsutskottets betänkande n:o 8, bankoutskottets utlåtanden n:is 9 och 10 samt Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 7—12.

Föredrogos å nyo konstitutionsutskottets den 9 och 12 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 3, i anledning af väckta motioner om ändring af § 14 riksdagsordningen.

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.*

Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr Hedlund: Herr greve och talman, mine herrar! Jag ber att till någon förklaring få upptaga de tvenne skäl, utskottet anfört mot det af mig framställda förslaget i fråga om rösträttens utsträckning, för att derefter nämna något om utskottets betraktelsesätt i allmänhet.

Utskottet har antagit, att i mitt förslag till formulering af 14 § riksdagsordningen skulle ligga, att äfven qvinna skulle ega rösträtt. Jag ber dervid att få anmärka, att ehuru jag långt ifrån har något emot, att rösträtten äfven utsträcker till qvinna, så framgår detta dock icke ur det af mig framställda förslaget, utan hvilat en sådan uppfattning på ett förbiseende af utskottet. Jag tror också för min del, att utskottet icke velat förklara mitt förslag ogiltigt på den grund, att jag nu skulle hafva velat framlägga ett dylikt förslag, utan snarare emedan jag skulle hafva så obetänksamt formulerat mina ord, att de skulle kunna innebära något sådant för framtiden; men om utskottet sorgfälligt läst mitt förslag, skulle det icke gjort sig skyldigt till denna missuppfattning. Mitt förslag lyder nemligen: *valrätt tillkommer inom den kommun, der han är bosatt, en hvar etc.*

Det står *der han är bosatt*, och deri läser väl ligga, att valrätt icke skulle tilldelas qvinna. Det skulle i det fallet stå: *der han eller hon är bosatt*. I allmänna lagen förekomma visserligen uttryck, *der han* användes, äfven om lagen skall hafva tillämpning på qvinna, men näppeligen kan man låta detsamma gälla om grundlagstadganden, hvilka, såsom vi väl veta, skola tydas efter bokstaften. Alltså får jag fästa uppmärksamheten på, att detta argument, som utskottet anfört mot min motion, saknar all giltighet.

Det andra argumentet är det, att då jag föreslagit, att valrätt skulle tillkomma den, som hade en till 400 kronor uppskattad årlig inkomst, utskottet föreställt sig, att jag skulle förbisett, det existensminimum höjts, så att skatt till kommunen icke betalas förr än vid 500 kronors inkomst. Men jag har så mycket mindre gjort detta, som jag uttryckligen i min motion sagt, att jag tagit hänsyn till de förändrade bestämmelserna i bevillningsförordningen. Det synes mig nemligen klart, att i den mån vi komma in på en riktig väg att höja existensminimum för att lindra de mindre bemedlades skattebördor, måste man inom kommunerna upptaga inkomstuppgifter äfven för dem, som icke äro underkastade direkt skattskyldighet. Om man t. ex. höjde existensminimum till 800, 900, ja 1,000 kronor, såsom det är i ett annat land, så skulle den nuvarande rösträtten vid 800 kronors upp-taxerad inkomst undanskjutas, och således grundlagens bestämmelse om valrätten kunna väsentligen inskränkas genom en, medelst gemensam omröstning, ävägabrägt förändring i existensminimum.

De, som voro med vid representationsfrågans behandling, torde erinra sig, att en bland de anmärkningar, som rigtades mot den nya riksdagsordningen, var, att den hvilade på en svag grund, derigenom att den grundades på kommunallagarne. En väsentlig del af denna anmärkning häfdes derigenom, att man tillade kommunallagarne civil-lags natur, som der förut icke var fallet; men den tanke, som nu måste tagas i betraktande, förelåg icke då, nemligen frågan om existensminimum. Nu säger utskottet, att detta förslag skulle sakna all betydelse,

enär, då den skattskyldiges sammanräknade årsinkomster understiga 500 kronor, någon uppskattning till inkomst i slikt fall icke kommer i fråga. Det kan utskottet hafva rätt i, om man betonar uppskattning till inkomst i *slikt fall*, men det finnes ingenting, som hindrar en bevillningsberedning eller taxeringsnämnd att upptaxera och i längderna införa en person, äfven då han, till följd af ett höjdt existensminimum, ej tillhör de skattskyldige. I statistiskt afseende kan det vara af stort intresse att få reda på inkomsten äfven under den gräns, der beskattningen inträder. Äfven om man nu sänkte rösträtten endast till 600 kronor, så skulle de, som finge detta existensminimum till godo, ändå icke få åtnjuta valrätt. Utskottet anmärker äfven detta i sista punkten, men detta resonnement eger icke giltighet annat än för ögonblicket, ty existensminimum kan höjas till 750 eller 850 kronor, och detta visar endast nödvändigheten att taga bort de gällande bestämmelserna och i stället stipulera en bestämd inkomstsiffra. Jag har måhända gjort orätt i att jag icke tillräckligt tydligt motiverat detta förhållande i min motion, men jag trodde att då jag hänvisade till de nya förändringarna i bevillningsförordningen, detta skulle vara klart för hvilken som helst bland de upplyste grundlagsmännen inom utskottet. De tvenne anmärkningar, som hafva föranledt utskottet att uttala det för mig icke ovanliga omdömet, att en framställning af mig icke förtjenar afseende, torde derfor icke ega tillräckligt giltig grund.

Hvad sjelfva frågan i allmänhet angår, vill jag icke nu ingå i utskottets sifferberäkningar, emedan de för mig icke äro af någon hufvudsaklig betydelse, äfven då jag funnit det viktigt att vi fått dessa siffror till ledning för bedömande af huru en sådan rösträttsutvidgning skulle utfalla.

Jag tror mig hafva visat, att valmännens antal genom en nedsättning af strecket till 500 kronor skulle blott ganska obetydligt komma att ökas.

Jag kan nämna, att i många länder anses den gräns, som nu satts för valrätten i Sverige, alldeles ovanligt hög. Jag har hört både engelsmän och andra utlänningar förvåna sig öfver, huru man i ett land med sådan Andra Kammare och med en skyddsmur, som ligger i Första Kammaren, kunnat medgifva en sådan begränsning af valrätten, som beröfvar det demokratiska elementet i samhället möjligheten att deltaga i valet af ombud.

De skäl, som redan för många år sedan voro i detta afseende bestämmande för Andra Kammarens landtmannaparti, understödt af 65 ledamöter från denna kammare, voro hufvudsakligen tvenne. Det ena framskymtar i utskottets betänkande, att man nemligen icke bör göra förändringar i onödan.

Under vanliga förhållanden vill man icke efter stora reformer gå vidare, kanske äfven till följd af reformatorerernas auktoritet. Vid det nya representationsskicket genomförande hyste man från den liberala sidan många betänkligheter vid att sätta »strecket» så högt som till 800 kronor. Det fans också bland dem, som ogillade det nya representationsförslaget, de, som yrkade, att Andra Kammaren borde byggas på en mera demokratisk grund, hvaremot man skulle hafva en motvigt i Första Kammaren, som borde vara byggd på antingen den gamla ständs-

*Ifrågasatt
ändring af
14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

författningens eller den högre förmögenhetens grund, hvarigenom Första Kammaren skulle erhålla större motståndskraft på den Andra, mera demokratiskt sammansatta Kammarens reformlusta.

Jag föreställer mig dock, att erfarenheten nu lärt oss, det Första Kammaren, med dess nuvarande sammansättning, är konservativ tillräckligt, och att vi nu mycket väl kunna i trygghet utsträcka valrätten för Andra Kammaren och bygga på en mera demokratisk basis.

Ett annat skäl till rösträttens utsträckning är den allmänna värnpligten. Jag anser det vara en högligen viktig sak, att den som med lagens tvång utskrifves för att uppfylla de stora kraf, som ligga i denna medborgerliga pligt, också må hafva motsvarande rättighet att deltaga i valet till Andra Kammaren, och detta så mycket mer, som hos representationen afgörandet kan ligga i fråga om krig och fred. Då må väl de män och de fäder, hvilkas hela välfärd ligger i ett sådant afgörande, hafva åtminstone rättighet att få välja ombud, som kunna hafva ett ord med vid fattandet af ett sådant beslut.

Vidare har genom nu inträffade omständigheter vid riksdagen ett annat förhållande tillkommit, som jag anser icke mindre beaktansvärdt, nemligen beskattningen. Grundlagen säger: *svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena*. Hvad menas då med att beskatta sig sjelf? Naturligtvis, att de ombud, som väljas till riksdagen, med full myndighet utöfva denna rätt. Det kan icke gälla dem, som icke få deltaga i dessa val. Svenska folkets *beskattningsrätt* är således egentligen begränsad till dem, som ega *valrätt*. Men då äfven de, som stå under strecket, måste anses tillhöra svenska folket, och svenska folket icke kan utöfva sin beskattningsrätt, så vida det icke får deltaga i valet af ombud, ligger efter min tanke deri ett skäl för streckets betydliga nedsättande. Följden häraf skulle kanske blifva allmän rösträtt, och ehuru jag icke har något deremot, kan det dock väcka allvarliga betänkligheter. I allt fall måste erkännas, att blott utvecklingen går i rätt riktning, kan och bör man gå varsamt och steg för steg fram mot målet. I den omständigheten att den de stora djupa lagren åliggande beskattningen är tungt känbar i förhållande till de mera lyckligt lottade lagrens beskattning ligger en maning för oss alla, som hafva känsla för rättvisa och billighet, att äfven låta sjelfbeskattningsrätten sträcka sig till dem, som beskattningen drabbar. Utskottet har såsom svar härutinnan använt det gamla konservativa argumentet — hvilket jag för min del känner sedan 40 år tillbaka —, att de, »huru samhällsnyttige och aktningsvärde de än för öfrigt äro, dock till sitt stora flertal lefva under förhållanden, som hvarken kunna lemna tid och håg öfriga för ett sjelfständigt deltagande i det politiska lifvet, ej heller framkalla den insigt och erfarenhet, förutan hvilka rättighet till deltagande i rådslagen om fosterlandets angelägenheter icke bör ifrågakomma». Detta är det gamla vanliga argumentet, att de, som man vill utsträcka rösträtten till, icke hafva de derfor erforderliga insigterna.

I det afseendet kan jag omtala en anekdot från striden om det nya representationskicket. Jag råkade en dag en representant, som med kraft motsatte sig det förslag till utsträckande af rösträtten, som då förelåg. Huru kunde man väl föreställa sig, sade han, att dessa omynliga och politiskt okunniga personer skulle kunna deltaga i rådslagen

om fosterlandets angelägenheter. »Herr baron», svarade jag, »jag tror att hvarken ni eller jag äro vuxne att handhafva landets angelägenheter, men hvad vi bestämdt äro vuxne, det är att välja ombud.»

Det är således en stor skilnad mellan att sjelf deltaga i rådslagen om fosterlandets väl och att utse de män, som dertill äga erforderlig insigt och erforderlig karakter. Skulle man strängt genomföra utskottets synpunkt, då skulle man egentligen icke medgifva valrätt åt andra än dem, som gjort politiken och handhafvandet af statens angelägenheter till sitt yrke. Jag tror dock, att kammaren lika litet som jag vill hafva en representation sammansatt af yrkespolitiker. Det gäller här — jag upprepar det — icke att på det mest insigtsfulla sätt sjelf handhafva statens angelägenheter, utan att välja dertill lämpade ombud. Och att detta skulle rubba grundvalen för det nya representationsskicket, kan jag icke gå in på. Till grundvalen för det nya representationsskicket hör, om man så vill, uppskattning efter inkomst och förmögenhet, men icke *beloppet* af den ena eller andra, eller »streckets» höjning eller sänkning.

Det kan omöjligen vara för någon, som tänker öfver tidens frågor, fördoldt, att de djupa lagren framtråda med anspråk på att få deltaga i valet af folkombud, på det att de må kunna säga, att de hafva medborgerliga rättigheter i det samhälle, hvaraf de äro medlemmar. Det är oförståndigt att icke se, hvad tiden innebär och att icke taga åtminstone så mycken hänsyn till strömningarna, att man icke tillbakavisar dem nästan med ett visst förakt. I Andra Kammaren har, om jag icke misstager mig, detta förslag bifallits ett par gånger, och endast den omständigheten, synes mig, borde för konstitutionsutskottet utgjort en påminnelse, att, äfven om motionärens framställning på grund af hans person icke förtjenade afseende, frågan dock vore beaktansvärd.

Jag ber att för närvarande få inskränka mig till att yrka bifall till min motion.

Herr Casparsson: Då den ärade motionären underkastat utskottets utlåtande en kritik, ber jag att få uppvakta hans motion med en motkritik. Motionären inleder sin motion med en erinran om det förslag, som han väckte vid 1880 års riksdag. Jag erinrar mig mycket väl hela situationen, då den utsträckta valrättens flaggskepp kom nedseglande på den breda motionsfloden med herr Hedlund till flaggman, herr Key såsom second och herr Carl Ivarsson såsom lots samt bemannad i öfrigt med 63 mer eller mindre landtmannapartistiska återgastar. Motionen fick från konstitutionsutskottet fri passersedel, men då den kom till riksdagsbränningarne, räddades den i Andra Kammaren med knapp nöd med en majoritet af åtta röster, men törnade ohjelpigt på i Första Kammaren. Motionären har sedan den tiden kommit att intaga en långt mer avancerad, för att icke säga *vågad* ståndpunkt i förhållande till den, han då intog. Så vidt jag känner, äro i alla konstitutionella författningar fyra kategorier undantagna från rösträttens utöfning, nemligen kvinnor, omyndiga, utlänningar och vanfrenjda personer; enligt motionärens förslag skulle alla dessa få politisk rösträtt. Visserligen har han protesterat mot utskottets uppfattning, af hvad han velat föreslå med afseende på kvinnans rösträtt, men jag tror, att

Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

han icke har rätt deri. Han föreslår nemligen, att »valrätt tillkommer inom den kommun, der han är bosatt, en hvar, hvilken eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom» o. s. v. *En hvar* innefattar obestriddligen både man och qvinna, och motsvarande uttryck finnas många i svenska språket. Jag ber om ursäkt att jag i hastigheten anför ett sådant exempel som ordet *hyena*, hvilket, ehuru i grammatikaliskt afseende femininum, innefattar både hane och hona, eller, för att välja ett exempel af mildare slag, innefattar det feminina ordet *dufva* äfvenledes både han- och honslägdet. Att ordet *en hvar* här betyder både man och qvinna, är därför påtagligt, och antagandet att det varit motionärens mening, vinner ökad stöd af den motion, som han väckte vid 1880 års riksdag, der i klämman föreslås, att »valrätt tillkommer inom den kommun, der han är bosatt, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad *man*, hvilken eger eller med stadgad åborätt innehafver» o. s. v. I den föreliggande motionen äro utslutna just dessa bestämmande orden: »i *kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man*». Så mycket mer anledning till den uppfattning, att motionären skulle afsett att härigenom lemna rösträtt till qvinnan, har man deruti, att han verkligen önskar denna rösträtt, hvilket han sjelf nyss erkänt, och jag återoppar i sådant afseende ett yttrande, som han hade vid 1879 års riksdag. Det är litet långt, men motionärens ståndpunkt är deruti ganska klart uttryckt. Han talar då till en början åtskilligt efter min uppfattning fullkomligt rätt och riktigt om qvinnans betydelse, och fortsätter sedan: »Jag tror således för min del, att med den grundsats, jag här vågat uppställa såsom sann och rättvis, vi icke komma ifrån, att ju qvinnan har ett värf att fylla äfven i det politiska samhällsarbetet. Också se vi, huru som i det ena landet efter det andra man börjar framträda med anspråk på en ny ställning för qvinnan i politiskt hänseende. Det är den mäktiga anglosaxiska racen, som har heder af att hafva först upptagit denna sak. Sedan flera år tillbaka hafva inom engelska parlamentet väckts motioner i detta syfte, och antalet af de röster, som uttalat sig för qvinnans deltagande i lagstiftningen, har, ifrån att till en början hafva utgjort ett tjugutal, sedermera så småningom ökats till 50, 70 och senast, om jag ej missminner mig, till 152. På andra sidan Atlanten, der denna race handlar med mindre hänsyn till gamla traditioner än i England, har man redan hunnit så långt, att i en eller möjligen två stater qvinnan eger rätt att deltaga i legislativa förhandlingar. Men, efter mitt förmenande, bör medgifvandet åt qvinnan af denna rättighet föregås af något annat, nemligen af ett större deltagande i kommunens angelägenheter. Ty det är der uppfostran sker för det politiska lifvet. Härvid möter likväl den invändningen, att, då qvinnan icke deltagar uti statens lagstiftning, skall hon icke lättligen få rätt deltaga uti värden om kommunens angelägenheter, emedan det är mannen som skrifer lagarne. Jag hoppas dock, att den tid skall komma, då detta ordet »man», som tyvärr icke i likhet med det engelska ordet »man» kan betyda både man och qvinna, skall utbytas mot ett ord, liktydigt med person, hvarigenom samhället skall kunna få tillfälle att tillgodogöra sig qvinnans ädla kraft och medverkan uti t. ex. fattigvårds- och sjukvårdsärenden m. m.» Då nu Riksdagen på

grund af herr Borgs motion tillerkänt qvinnan rätt att deltaga i sjuk- och fattigvårdsärenden, föreställer jag mig att, då herr Borg verkat detta, herr Hedlund haft för afsigt att åt qvinnan förvärfva äfven politisk rösträtt. Hafva jag och utskottet misstagit oss om herr Hedlunds mening, så hafva verkligen hans ord dertill oförtydligt gifvit anledning. Men jag lemna qvinnan å sido, icke därför att jag underskattar hennes värde, utan tvärt om därför att jag sätter hennes värde så högt, att jag anser henne icke böra neddragas i de politiska striderna.

*Ifrågasatt
ändring af
14 riksdags-
ordningen.*

(Forts.)

Vidare vill herr Hedlund inrymma rösträtt åt omyndige; anledningen dertill känner jag icke. Kanske anser motionären, att skulle äfven valmännen i politiskt hänseende ej vara fullmyndige, nog få vi tag i förmyndare för dem. Att motionären vill gifva utlänningar lika politiska rättigheter som landets egna barn, kan förklaras af hans betraktelsesätt i ekonomiska frågor och af hans kända likgiltighet för att bevara »Sverige åt svenskarne», och det är i full öfverensstämmelse härmed, som han äfven gifver rösträtt åt utlänningar. Hvarför vanfrejdade personer skola hafva politisk rösträtt är deremot svårt att förstå, om icke för att göra samlingen komplett. Detta kallar herr Hedlund »statsklokhets», men om detta är klokhets, tror jag verkligen vi äro tvungna att utfinna en splitter ny definition på det motsatta begreppet.

Motionären anför vidare, att nu i detta afseende tillkommit en »särskild omständighet», hvilken enligt hvad motionen upplyser och såsom han nyss här sade, är den ekonomiska frågan. Han säger i motionen: »Dessa djupa samhällslager hafva med mycken oro mötsett införandet af tullafgifter å spanmål och mjöl liksom å några andra för deras tarfliga, mycket ofta torftiga lifsuppehälle nödiga födoämnen, att särskildt nämna fläsket. På försäkringarne, att med detta deras lifsmedels fördyrande skulle följa ökade arbetstillfällen, med höjda arbetslöner, hafva de icke trott och hafva ej kunnat göra det». Hvem i all världen har sagt att med tull på fläsket skulle följa ökade arbetstillfällen? Åtminstone har jag aldrig hört talas derom; det står dock tydligt: »med detta deras lifsmedels fördyrande». Jag förmodar att den ärade motionären menat: »dessa deras lifsmedels fördyrande» och jag tror att han i detta fall liksom i många andra förtydtt, hvad protektionisterna mena med ökade arbetstillfällen. Deras sats är, att man genom beredande af större efterfrågan på det inhemska arbetet ökar arbetstillfällena, och genom ökade arbetstillfällen ökas äfven priset på arbetet, fullkomligt i öfverensstämmelse med den satsen, att priset beror på tillgång och efterfrågan, och är efterfrågan större, höjes priset. Detta är en sats, som både frihandlare och protektionister omfatta med erkännande af dess sanning; skilnaden är endast den att de förre anse, att staten icke bör vidtaga några särskilda lagstiftningsåtgärder för att gynna det nationella arbetet, hvaremot protektionisternas åsigt är, att staten bör ingripa, der så erfordras. Hvad för öfrigt beträffar, att utsträckningen af den politiska rösträtten skulle utgöra ett värn mot protektionismen, så är det besynnerligt, att i de länder, der denna rätt är mest utsträckt, såsom i Norra Amerika, Tyskland och Frankrike,

Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.

(Forts.)

der frodas protektionismen bäst, så att det medlet hjälper icke, efter hvad det vill synas.

Ett ytterligare skäl, som motionären anført för vinnandet af sitt syftemål, är den allmänna värnpligten, men denna institution hafva vi haft sedan 1812, och den förändring, som skedde 1872, då rätten till lega och friköpning borttogs, kan icke anföras såsom skäl för en utsträckt rösträtt. Denna förändring skedde just för att göra dem, som stå öfver strecket, likställda med dem, som stå under, så att detta vidgande af den allmänna värnpligten kan efter mitt förmenande icke åberopas såsom skäl för den förordade utsträckningen.

Sedan anför motionären: »Följdrigtigt komme man härmed till allmän rösträtt, men samhällsutvecklingen går icke under fredliga tider i språng, utan endast steg för steg. Dock böra, i min tanke, stegen ej tagas så korta, att de, som ännu ega ledningen, utsättas för, att man löper dem förbi». Det är väl af denna orsak, som motionären med sitt förslag gifvit sig så i förväg, att den radikalaste snabbloppare skulle hafva svårt att hinna upp honom. Han är i detta fall oupphinnelig.

Vidare andrager motionären det skäl, som han både i sin motion 1880 och nu äfven muntligen anført, att rösträtten i Sverige skulle vara mera begränsad än i andra länder, och jag kan anföras hans egna ord, då han hänvisar till motiveringen år 1880, »att i intet konstitutionelt land man satt en så hög gräns och att följaktligen icke i något land valmännens antal vore så ringa som i Sverige». Detta är verkligen ett skäl, för hvilket jag skulle böja mig, om det vore sant, men det är icke sant. Då jag nu går att lemna några uppgifter i detta afseende, ber jag få nämna, att min källa är »Statesmans yearbook» för år 1888, och jag skall dervid genomgå Europas alla stater med undantag af Ryssland, de nybildade Donaurikena och Balkanstaterna, af hvilka det förra icke har någon konstitution. Af de fjorton öfriga staterna hafva sju uppställt en census och i de sju öfriga är det allmän rösträtt eller så låg census, att rösträtten kan betraktas såsom allmän. I Belgien är de röstberättigades antal det relativt minsta, nemligen 22 på tusen personers folkmängd, och census är der omkring 30 kronors direkt skatt till staten. I Holland voro år 1887 endast 29 af tusen valberättigade och i Ungern vid de sista, kända valen 55 af tusen. I Spanien är såsom vilkor för valrätt uppställd en census af 18 kronor i grundskatt för ett år eller 36 kronor i skatt för arbete under två år, och af tusen äro 59 röstberättigade. I Norge är efter den sista förändringen i detta afseende 62 på tusen röstberättigade. I afseende på Norge vill jag anföras, att der verkligen de representativa formerna visat sig vara för trånga. År 1859 funnos 55 röstberättigade på tusen, 1870 hade deras antal nedgått till 48 och 1876 till 42. Det var med dessa förhållanden för ögonen, som man i Norge fann nödvändigheten af utvidgade representativa former, hvilket ledde till att man nedsatte census på landet till 500 och i stad till 800 kronor, så att de valberättigades antal nu stigit till 62 på tusen. I Sverige hafva förhållandena varit annorlunda, såsom konstitutionsutskottet anført; 1872 var valmännens antal 56 och har sedan stigit, så att det 1885 utgjorde 66 på tusen. Således hafva de nuvarande representativa for-

merna i vårt land visat sig ega förmågan af expansion, ty valmännens antal har stigit i förhållande till folkmängden. I Österrike voro valmännen vid senaste valen 73 per tusen och census är här 20 gulden eller 36 kronors skatt. Italien eger af alla land, der census är införd, det högsta antalet valmän, nämligen 85 per tusen, och census är äfven satt så lågt som till omkring 14 kronors skatt, men för att motverka detta förhållande är stadgadt, att de deputerade ej få åtnjuta någon aflöning. Jag kommer nu till de länder, der rösträtten är i det närmaste oinskränkt. I Danmark äro nu 137 per tusen valberättigade och valrätten är inskränkt nästan endast genom bestämmelsen om en uppnådd ålder af 30 år; deremot är en person valbar redan vid 25 års ålder. I England är efter de sista, år 1884—85 genomförda förändringarne proportionen 165 valmän per tusen. Valmännens antal ökades vid den nämnda tiden genom de nya bestämmelserna i detta ämne med 2,695,000 eller 85 procent. Vid 1883 års val utgjorde de väljande blott 89 per tusen. I Portugal komma på tusen invånare 180 valmän. I Tyskland komma 209 och i Schweiz 226 valmän på tusen. Grekland har 232 och Frankrike 266 valmän på tusen invånare, men det är att märka, att man flestades i de länder, der valrätten är allmän, sökt att i någon mån moderera följderna deraf. I Danmark är, såsom ofvan nämdes, en åldersgräns af 30 år bestämd, och i Tyskland och England åtnjuta representanterna intet arfvode. Det är egentligen Frankrike, Grekland och Schweiz, som hafva allmän rösträtt införd utan alla restriktioner, men jag får säga, att exemplet från Frankrike och äfven från Grekland är icke uppmuntrande för införandet hos oss af en sådan rösträtt, som motionären föreslagit, och hvilken skulle blifva så godt som allmän. Jag får tillägga, att i Portugal, der census är mycket låg, omkring 400 kronor eller ungefär samma siffra, som motionären föreslagit, är stadgadt, att man för representantkallets utfövande måste ega en inkomst af minst 1,600 kronor. Om nu census nedsattes till 500 kronor, skulle de valberättigades antal ökas med 58,4 procent, men huru mycket det skulle komma att ökas med den af motionären föreslagna nedsättningen till 400 kronor, derom hafva vi icke blifvit upplysta. Naturligtvis komme siffran att ökas ändå mycket mera. När Gladstone 1884—85 genomdref sin valreform, ökades de valberättigades antal på en gång med 85 procent. Till fullt så hög siffra har icke *vår* Gladstone kommit, men genom borttagandet af alla öfliga begränsningar har han verkligen kommit till en ståndpunkt, som vida öfverträffar den, hvilken »the great old man» intagit. Jag har icke kunnat följa honom, jag bugar mig, men det hindrar mig icke, att nu yrka afslag på hans motion och bifall till konstitutionsutskottets förslag.

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.*

(Forts.)

Herr Leffler: Den enighet, som herskat i utskottet rörande denna fråga, utgör visserligen ett otvetydigt järtecken för frågans utgång i Riksdagens båda kamrar. Icke dess mindre har jag begärt ordet för att uttala ett upprigtigt tack till utskottet för den älskvärda öppenhet, hvarmed utskottet framlagt själfva grundtanken i eller grundmotivet för sitt afstyrkande af alla vid denna riksdag väckta förslag till utsträckande af den politiska rösträtten. Detta utskottets grundmotiv, hvilket

Ifrågasatt är eller borde blifva kändt af hvarje svensk man, är helt enkelt: »det ändring af § 14 riksdags- ordningen.

(Forts.)

är vi som hafva magten, och den tänka vi behålla!» Det är styrkans rätt som här proklameras. Med representanterna för denna rätt inlåter man sig öfver hufvud taget icke på ett tankeutbyte, om icke för att visa att den i sjelfva verket icke är någon rätt, och att de, som stödjä sig derpå, icke heller hafva någon annan verklig rätt att åberopa. Rättvisan fordrar nu det erkännandet, att utskottet knappast ens försökt att framdraga något annat skäl, ty det alldeles obevisade påståendet, som på sidan 16 anföres, att »en förändring i den antydda riktningen skulle komma att rubba grundvalarne för det nya representationssättet» kan naturligtvis icke af någon tänkande antagas såsom ett bevis. Nej, utskottets grundmotiv är nog det nyss omnämnda, ehuru formuleradt sålunda, att i 58 valkretsar af landsbygdens 145 bestämmanderätten skulle komma att öfvergå från gods- och hemmans-egarne till andra yrkesklasser. Visserligen har utskottet äfven talat om att i städerna skulle den redan nu hos de mindre bemedlade samhällsklasserna befintliga öfvervigten än ytterligare komma att ökas. Men att utskottet icke vid detta sakförhållande fäst samma vikt som vid hemmansegarnes hotade öfvervigt, torde framgå deraf att utskottet icke gifvit någon utredning, om hvilka städer som hotas af denna fara, men då det deremot framhållit att, såsom jag nämnde, vissa valkretsar på landsbygden hotas af den förfärliga olyckan, att hemmansegarne icke skulle blifva allrådande, tillåter jag mig att häremot göra ett par små anmärkningar. Först och främst är uttrycket, att *andra yrkesgrupper* skulle få öfvervigt, icke så att förstå, att det skulle gälla om någon annan särskild yrkesgrupp ensam för sig. Endast i det fall att *alla* andra yrkesgrupper sammangaddade sig med lika stor enighet, som nu ledamöterna af denna Riksdags konstitutionsutskott, skulle dessa grupper erhålla majoritet gent emot gods- och hemmansegarne. Det andra, jag ville framhålla, är, att om man ökar hemmansegarnes antal med gruppen af de fasta arrendatorerna, så blir förhållandet annorlunda än den af utskottet anförda statistiken angifver, och antalet af de hotade valkretsarne kommer då att betydligt minska; och man måste likväl erkänna, att de fasta arrendatorerna, såsom representerande jordbruket, i de allra flesta fall skola hafva samma intressen som gods- och hemmansegarne. Slutligen ber jag få påpeka, att i denna grupp, hvarti gods- och hemmansegarne ingå, de förra utgöra minoriteten, under det att den stora majoriteten består af små hemmansegare. Det är således framför allt hos denna klass, hos egarne af jernförelsevis små hemmansdelar, som den politiska visdom skulle vara koncentrerad, som enligt utskottets åsigt deremot icke är för handen hos de under strecket stående. Mine herrar, jag vill visst icke påstå, att vetande och erfarenhet i politiska angelägenheter i regeln skulle finnas hos dem, som för närvarande sakna politisk rösträtt; men jag undrar storligen, om politisk visdom i allmänhet just finnes ofvanför strecket — och ännu mer undrar jag, om detta streck verkligen utgör gränsen mellan politisk visdom och politisk ovetenhet, mellan allmänandans och de enskilda intressenas område. Nej, ännu har, så vidt jag vet, ingen annan *fullt rationel* grund för den enskildes rösträtt i allmänna angelägenheter kunnat uppgifvas än helt enkelt personlighetsbegreppet. Om emellertid

denna grund anses allt för filosofisk och af praktiska skäl oanvändbar — och för ett sådant argument böjer jag mig gerna — så finnes en annan ganska god grund, som heter *fullgörandet af medborgerliga skyldigheter*; detta åter står visst icke alltid i sammanhang med den större eller mindre inkomsten. Jag erkänner emellertid, att man med något skäl kan yrka att de, som skola utöfva politisk rösträtt, skola ega ett visst, om också minimalt mått af *politisk erfarenhet*. Men detta kan af det stora flertalet politiskt röstberättigade icke vinnas i någon annan skola än genom deltagandet i vården af kommunala angelägenheter. Enligt min åsigt borde därför åtminstone hvarje välfräjdad person, som nu utöfvar kommunal rösträtt, äfven få deltaga i det politiska lifvet.

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Emellertid har jag icke något yrkande att göra. Med afseende på den näst föregående talarens yttrande vore visserligen mycket att säga, men jag vill icke härmed upptaga kammarens tid, så mycket mindre som det synes mig högligen olämpligt att äfven till detta område öfverflytta striden mellan protektionism och frihandel.

Herr Mankell: Då jag icke haft tillfälle att här uttala mig i rösträttsfrågan, annat än i förbigående, ber jag att i dag om densamma få yttra några ord. Med känedom om mina tänkesätt bör det icke förvåna den ärade kammaren, om jag nu uttalar den åsigten, att ingen reform, som icke afser införandet af allmän och lika rösträtt för alla samhällsmedlemmar, kan vara fullt öfverensstämmande med rättvisans fordringar eller i nämnvärd mån undanrödja det berättigade missnöje, som alltid måste förefinnas hos de uteslutna och orepresenterade folkklasserna.

Hvad är det då, som rättvisan fordrar för samhällets bestånd och för dess lugna och sunda utveckling? Jo, att rättigheter och skyldigheter äro lika afvägda, så att full *likställighet* råder mellan alla samhällsklasser och samhällsmedlemmar. Detta är en sanning, som ofta och benäget erkänts såsom teoretiskt riktig. Men huru ter den sig i verkligheten, i dess praktiska tillämpning?

Jag vill, hvad särskildt beträffar vårt samhällsskick, med afseende derå framhålla tvenne sakförhållanden. Den viktigaste *skyldighet*, som åligger samhällsmedlemmarne, är att betala de skatter, som erfordras för deras gemensamma behof.

Likställighet i detta hänseende förutsätter, att dessa skatter erläggas efter förmågan och sålunda utgå med samma qvot af hvars och ens inkomster.

Men huru har väl denna princip, hvars berättigande äfven gerna erkännes, blifvit tillämpad? Detta känna vi alla. Största delen af våra skatter består af förbrukningsskatter, hvilka hårdast trycka på de nu orepresenterade samhällsmedlemmarne.

Vi hafva dessutom personella skatter, hvilka äro en skamfläck för vår samhällsordning. Och dertill kommer, att man nu ytterligare pålägger tullar på de flesta lifvets förnödenheter, hvilkas belopp visserligen icke ännu kunnat exakt uträknas, men som vid föregående riksdagar antagits komma att uppgå till omkring 20 à 30 millioner.

Huru har allt detta blifvit möjligt? Jo derigenom att *rättighe-*

Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

terna äro ojemnt afvägda, så att i det hänseendet likställighet icke råder emellan samhällsmedlemmarne. Den första och viktigaste rättigheten borde väl vara, att hvarje medborgare egde tillsätta de ombud, som i riksförsamlingen skulle bevaka hans så väl som samhällets gemensamma intressen. Vi veta alla, huru dermed hos oss förhåller sig. Af 1,200,000 myndige män hafva endast ungefär 300,000 valrätt, och äfven *deras* inflytande är i väsentlig mån inskränkt genom vilkoren för valrätt och valbarhet till Första Kammaren.

Nu har man vid denna riksdag föreslagit åtskilliga partiella reformer i afseende på den politiska rösträttens utsträckande. Om jag bortser från herr Björcks motion, som går längst af alla, så har herr Larsson i Berga i sin motion föreslagit en utsträckning af valrätten, hvarigenom ytterligare blott 85,000 personer skulle erhålla rösträtt, under det att enligt herr Larssons i Högkil motion densamma skulle tillkomma 170,000 och genom bifall till herrar Hedlunds och Ericssons i Bjersby förslag omkring 180,000. Men, äfven om sistnämnda motion vunne Riksdagens bifall, skulle ändock rösträtten icke utsträckas längre än från 300,000 till 480,000 myndige män, d. v. s. att ungefär $\frac{2}{5}$ deraf skulle erhålla rösträtt, under det att öfriga $\frac{3}{5}$, eller den stora mängden, fortfarande vore uteslutna från denna enkla politiska rättighet. Tydligt är, att äfven efter genomförandet af en sådan reform, hvarigenom rösträtten utvidgades med blott en knapp sjettedel af Sveriges myndige män, missnöjet hos de uteslutne skulle vara lika stort som förut.

Det skäl, som nästan alltid plägar anföras mot hvarje utvidgning af den politiska rösträtten och i synnerhet emot den allmänna rösträtten och hvaraf äfven det ärade konstitutionsutskottet i främsta rummet begagnat sig, är att hos den stora massan icke skulle finnas den bildning, som erfordras för deltagande i det politiska lifvet. Denna sats, af utskottet framställd i all sin nakenhet och utan spår af bevisning, anses förmodligen såsom ett axiom, hvilket är så ovedersägligt, att någon invändning mot detsamma icke kan ifrågakomma. Är detta väl också förhållandet? För min del vågar jag tro, att den satsen allt för väl tål betydlig jemkning.

På grund af den täta och långvariga beröring, jag haft med personer, tillhörande så väl de representerade som orepresenterade klasserna, vågar jag påstå, att det politiska nitet och intresset är lika stort och lefvande hos de senare som hos de förra. Jag medgifver visserligen, att bland de nu representerade klasserna finnes en liten minoritet, hufvudsakligen tillhörande personer, som i följd af sin befattning eller sin ställning i öfrigt sysselsätta sig med politiska förhållanden och hvilka därför ega en öfvervägande politisk bildning; men deremot tror jag mig kunna påstå, att hela den öfriga massan af representerade icke eger större politisk insigt än de nu orepresenterade. Sådan är åtminstone min erfarenhet. För öfrigt har detta påstående en viss grad af inre berättigande i följd deraf, att de, som sakna en rättighet, vanligtvis äro vida mera måna om att skaffa sig kvalifikationer för dess erhållande än de, som redan äro i oqvald besittning deraf och icke behöft kämpa för dess förvärfvande.

En gammal sanning, hvilken äfven föregående talare berört, är

också, att verklig politisk bildning icke gerna kan vinnas annat än genom utöfning af politiska rättigheter. Men då är ju naturligt, att i samma stund man förvägrar den stora mängden den första rättigheten, så gör man det också omöjligt för densamma att någonsin kunna ernå någon politisk bildning.

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Men äfven om man erkänner satsens berättigande och sålunda anser, att man icke bör lemna politisk rösträtt åt andra än sådana, som ega politisk bildning, så borde man väl åtminstone göra allt för att skaffa dem, som nu äro i saknad deraf, sådan bildning, eller åtminstone icke för dem försvåra ernäendet deraf. Den svenska Riksdagen har likväl samvetsgrant tillbakavisat alla försök, som blifvit gjorda att i folkskolorna och elementarskolorna införa sådana undervisningsämnen, som varit egnade att hos det uppväxande släktet förbereda och befrämja den politiska bildningen. Häraf torde man kunna draga den slutsatsen, att det icke är bristen på insigter och erfarenhet, som utgör verkliga skälet till de ofta upprepade afslagen på fordringarna å rösträttens utsträckande, utan att orsaken dertill ligger deruti, att den minoritet, som nu har magten i sina händer, finner sig väl i dess åtnjutande och därför icke gerna vill dela med sig deraf, utan gör allt, som står i dess förmåga, att hindra de utanför stående att komma i besittning deraf.

Skälet härtill måste åter sökas deruti, att man fruktar, att, om den stora massan finge politisk rösträtt, den skulle ensidigt söka främja sina intressen på de nu privilegierades bekostnad. Är väl en sådan fruktan grundad, en sådan farhåga i verkligheten berättigad?

Låt om oss se till, huru förhållandena i det hänseendet gestalta sig utomlands, i de stora kulturländerna, der den politiska rösträtten är vida mera utsträckt än hos oss! I England eger efter senaste parlamentsvalen hvar sjette man och i Tyskland hvar femte valrätt, under det att i Frankrike, liksom i allmänhet uti republiker, hvar fjerde är röstberättigad.

Kan man väl anse, att i dessa länder massorna så främjat sina fördelar, att de derigenom hotat den minoritets intressen, som förut egt den politiska magten? Jag tror icke man med något slags berättigande kan framställa ett sådant påstående. Tvärt om tror jag man med skäl kan säga, att den utsträckta politiska rösträtten visar en märkvärdig förmåga att ansmyga sig till nästan hvilket statsskick som helst. Så blomstrar i England, trots den utsträckta politiska valrätt, der råder, den aristokratiskt konstitutionella monarkien. I Frankrike existerar den visserligen i sammanhang med den republikanska statsformen. Men i Tyskland florerar oaktadt densamma ett militäriskt-aristokratiskt statsskick, som nästan gränsar till envælde.

Det vill häraf synas, som om allmän politisk rösträtt skulle kunna ganska väl trivas under de mest olika statsformer, utan att samhället derigenom sönderbrytes eller massans intressen på något obefogadt sätt tillgodoses.

Men, torde man häremot kunna invända, Tyskland är likväl det land, der den socialistiska rörelsen är mest utbredd och städse vinner allt mera terräng.

Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Med anledning deraf har jag försökt göra mig underrättad om, huru det i verkligheten härmed förhåller sig.

Efter införande i Tyskland af den nya vallagen af den 31 maj 1869 är derstädes hvarje man, som fyllt 25 år, är i åtnjutande af sina politiska rättigheter och icke mottager offentligt understöd, valberättigad. Hvarje valberättigad är valbar. Riksdagsmännens antal är stadigvarande 397. Första året af den nya vallagens tillämpande, nemligen 1871, funnos 124,655 socialister bland 3,892,160 väljande. Vid senaste val hade socialisternas antal visserligen ökats till 763,178 bland 7,540,983 väljande. De utgjorde således något öfver en tiondedel af hela antalet valmän. Men huru många riksdagsmän hade de verkligen lyckats tillsätta?

Då de under närmast föregående valperiod förmått uppbringa antalet till 25, uppgår detsamma numera, efter hvad jag tror mig veta, blott till 12, eller må hända några flere, och är följaktligen betydligt förminskadt. Detta visar tillräckligt tydligt, huru liten fara för socialismens spridning i sjelfva verket ligger i den allmänna rösträtten.

För öfrigt är det icke socialismen, som utgör största faran för Tyskland. Det är hvarken de socialistiska åsigternas spridande, ej heller det lilla anarkistiska parti, hvilket utgör socialismens yttersta venster, som innebär någon våda för tyska riket; utan det är i det jäsande och befogade missnöjet hos de förtryckta massorna som faran ligger. Och endast i den mån, socialismen representerar detta missnöje, har den någon betydelse. Tag bort anledningarna till missnöjet, och man skall snart se, att socialismen sammansmälter till en obedyglig nationalekonomisk sekt utan politiskt inflytande!

Att i Sverige, med här rådande förhållanden, tala om faran för socialismen, anser jag helt enkelt orimligt. Om socialisterna för några äro farliga, så är det för arbetarne, hvilkas sak de splittra, och för de liberale, som de af hjertat hata på grund af den snörrätt olika världsskådningen, tvånget mot frihetens.

Om de reaktionäre icke voro så kortsynta som de äro, borde de vara tacksamma mot socialisterna, hvilka genom sitt uppträdande befrämja deras syftemål, då de skaffa dem en ypperlig förevändning att motsätta sig de billigaste reformer.

Då jag sålunda tror mig hafva ådagalagt det sakförhållandet, att allmän rösträtt icke visat sig farlig för samhällets bestånd, torde man böra uppsöka den inre grunden dertill. Densamma ligger i trenne omständigheter. Den första är att den stora massan, i följd af sin vanliga sunda instinkt, inser bildningens och förmögenhetens öfvervägande berättigande till deltagande i de politiska ärendena och därför företrädesvis väljer deras innehafvare till ledamöter af Riksdagen. Största delen af riksdagsmännen i England, Frankrike och Tyskland tillhör af sådan anledning de högre klasserna. Jag vet icke ens, om derstädes finnas några arbetare. Finnas de, så äro de åtminstone helt säkert mycket få. Den andra omständigheten är, att arbetarne vanligen sins emellan äro så afundsjuke, att de icke välja riksdagsmän bland sin klass. Den sista omständigheten är slutligen, att politisk rösträtt i och för sig icke har någon betydelse, om den ej är åtföljd af politisk bildning.

Men om så är fallet, hvartill tjenar då dess innehafvande, kan man fråga. Jag svarar härpå, att den i alla händelser likväl har sin betydelse såsom en säkerhetsventil, hvilken kan förekomma och stilla oron i samhället. Om den stora mängden endast känner sig i besittning af denna rättighet, lugnar den sig och tänker, att den tid alltid kommer, då den kan göra sina intressen gällande. Vill den ej begagna sig af sin rätt, må den stå sitt eget kast.

Dessutom må erinras om hvad nyss yttrades, nemligen att den politiska bildningen egentligen blott genom *utöfning* af politiska rättigheter han ernås. Men förvärfvas densamma, då upphör den allmänna rösträtten att innehåra några vådor. I samma stund massan inser de för samhällets bestånd nödvändiga villkoren, då användes nämnda rösträtt blott till befrämjande af förnuftiga reformer, som icke skada någon samhällsklass' intressen, men äro nyttiga för det hela.

Visserligen kan det då hända, att några af den herskande minoritetens företrädesrättigheter bortskäras; men sådant tror jag snarare lända till gagn än till skada för den lugna samhällsutvecklingen.

Hvad nu vårt eget kära fosterland beträffar, så synas förhållandena här vara sådana, att man icke behöfver hysa de ringaste farhågor för rösträttens utvidgande. Vårt lugna, nästan säfliga nationallynne, som jag sällan funnit bekajadt med de hetsigheter, om hvilka man ibland ordar, skall säkerligen föranleda den utsträckta valrättens begagnande med omtanke och försigtighet. Det svenska folkets politiska bildning torde dessutom i intet hänseende stå efter de främmande nationers, som redan innehafva den allmänna rösträtten.

Hvad i det hänseendet möjligen skulle kunna brista, eger, såsom redan förut från denna plats erinrats, Första Kammaren att afhjelpa. Denna kammares återhållande kraft torde vara tillräckligt stor, äfven om några inskränkningar af densamma genom ändringar i den kommunala rösträtten skulle vidtagas. Och hvad Första Kammaren i sådant hänseende möjligen kunde underlåta, det skulle helt säkert regeringen, med dess absoluta veto i lagstiftningsfrågor, icke försumma att berigtiga.

Hvad nu utskottets föreliggande betänkande beträffar, har det efter förtjenst blifvit så fullständigt kritiseradt, att jag icke dervid vill uppehålla mig. Det är en verklig praktblomma i afseende på det tillmötesgående, som det nya systemet skall ådagalägga mot andra folkklasser. I samma stund man pålägger de mindre bemedlade, den stora massan af folket, tullar på de nödvändigaste lifsförnödenheterna, i samma stund förnekar man den hvarje utsträckning af valrätten. Och till förmån för hvilka? Jo till förmån för dem, som redan förut hafva tillräckligt inflytande i politiskt och socialt hänseende, för de stora gods- och hemmansegarne.

Derför att denna samhällsklass bland de 145 valkretsar (utom 7), den redan beherskar, *möjligen* skulle förlora 58, därför nekar man den stora massan den lilla utsigt till förbättring af rösträtten, som nu blifvit ifrågasatt. Om någonsin sjelfviskheten och egennyttan framträd i ohöjd gestalt, så har det varit vid detta tillfälle.

Jag ber den ärade kammaren om undseende, om jag upptagit dess tid med en fråga, som må hända icke för densamma eger särdeles in-

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

tresse nu, då andra angelägna frågor stå på dagordningen. Jag har ej heller gjort det i förhoppning att på något sätt kunna inverka på dem, som i denna fråga hysa olika åsikter med mig, utan ändamålet med mitt yttrande har endast varit att i någon mån söka undanröjda de enligt min tanke oberättigade farhågor för verkningarna af röst-rättens utvidgning i allmänhet och för införande af den allmänna röst-rätten i synnerhet, som man vanligtvis hyser eller föregifver sig hysa vid hvarje försök till ändring. För mig finnas de icke. Och äro de allvarligt menade, då kan jag deri ej se annat än ett bevis på politisk kortsyntet.

Med anledning af hvad jag haft äran yttra borde ligga närmast till hands, att jag skulle yrka bifall till herr Björcks motion, men då sådant under nuvarande förhållanden torde vara en orimlighet, och då genom flera yrkanden de ringa utsigterna till framgång blott ytterligare skulle förminska, samt då jag dessutom icke är en sådan vän af det bästa, att jag därför vill göra mig till en fiende af det goda, ber jag få ansluta mig till herr Hedlunds motion, å hvilken jag sålunda yrkar bifall.

Friherre Klinckowström: Jag skulle icke vid detta tillfälle hafva begärt ordet, om jag icke derigenom velat bekräfta hvad jag under flera föregående riksdagar i denna fråga uttalat och förvissa kammaren om, att jag icke förändrat min ställning till frågan.

Det betänkande, som föreligger i anledning af motionärernas framställningar och uti hvilket konstitutionsutskottet afstyrker dem samtliga, kan jag visserligen i sak, det vill säga beträffande det resultat, hvartill utskottet kommer, godkänna, men hvad jag deremot icke kan godkänna eller med tystnad förbigå för att ej misstänkas dela utskottets mening i denna del, det är hvad utskottet anför på sid. 16 i betänkandet. Utskottet vill ej utsträcka den politiska rösträtten i vårt land derför att, såsom utskottet påstår, bestämmanderätten vid riksdagsmannaval då komme »att utöfvas af valmän, hvilka, huru samhällsnyttige och aktningvärd de än för öfrigt äro, dock till sitt stora flertal lefva under förhållanden, som hvarken kunna lemna tid och håg öfriga för ett sjelfständigt deltagande i det politiska lifvet ej heller framkalla den insigt och erfarenhet, förutan hvilka rättighet till deltagande i rådslagen om fosterlandets angelägenheter icke bör ifrågakomma».

Här tror jag att utskottet gjort sig skyldigt till ett stort misstag. Här är nemligen ej fråga om de personers kvalitet, som skola väljas till riksdagsmän, utan om egenskaperna hos dem, hvilka skola utse sådana. Det är någonting helt annat detta att kunna uppspara dem, för hvilka folket har förtroende med hänsyn till deras fosterlandskänsla, deras kunskaper och goda vilja att fylla en folkrepresentants kall. Här fordras enligt min öfvertygelse ingalunda de kvalifikationer, dem grundlagen nu fordrar för rättigheten att välja riksdagsmän. Också visar, såsom jemväl af flere föregående talare blifvit påpekadt, senare tiders erfarenhet, att de flesta kulturstater, långt ifrån att envist hålla sig kvar på den första ståndpunkten i afseende på den allmänna val-rätten, gjort ganska stora koncessioner härutinnan.

Herr Casparsson glömde, när han talade om Spanien, att under-

rätta om att dess nuvarande regering för cortes framlagt ett lagförslag om betydlig utsträckning af den politiska rösträtten i detta land. Detta är visserligen ännu beroende på kamrarnes pröfning, men det bevisar i allt fall regeringens goda vilja att äfven här göra rättvisa åt den allmänna meningen beträffande denna sak. Det nämndes om England. Ja, mine herrar, allt sedan år 1832 hafva der egt rum så stora förändringar till förmån för valrättens utsträckning, att det i sanning borde påkalla våra vederbörandes särskilda uppmärksamhet. På samma sätt i Tyskland, der, såsom förut nämnts, på 45,235,000 invånare komma 5,661,000 valmän. Äfven i Norge har genom 1884 års vallag, på sätt äfven herr Casparsson rättvisligen omtalat, antalet valberättigade betydligt ökat. Hvarför man då icke skulle vilja öka deras antal hos oss, såsom i de flesta andra, synnerligast de stora kulturländerna, är något, hvarför åtminstone jag icke kan finna någon grund; jag förstår ej, huru man kan förtänka de vid riksdagsmannaval nu oberättigade deras önskan att komma i åtnjutande af denna efter mitt förmenande fullkomligt berättigade fördel. Ty det är just bland den stora massan af folket man finner dem, som väsentligen uppbära rikets både sjelfständighet och möjlighet att värna sig i krig och fred, som betala skatterna och som skydda oss mot både in- och utländska fiender.

Jag har förut ofta yttrat samt med siffror visat huru ofantlig den beskattning är, som dessa politiska oberättigade äro underkastade, och vidden af deras uppoffringar för så väl kommun som stat, men framför allt för landets försvar. Och det är alldeles afgjort, att dem förutan skulle vårt land med dess nuvarande militära organisation icke kunna försvara sig. När nu så är förhållandet, synes det mig verkligen grymt och orättvist att icke gifva dem rättigheten att deltaga i val af de ombud, som inom representationen skola värna om deras intressen och uttala deras åsikter i stora frågor. Jag har, som de äldre af kammarens ledamöter nog veta, icke blott yttrat mig vid riksdagarne, utan äfven år 1885 motionerat i denna fråga.

Beträffande de motioner, hvilka nu framkommit rörande detta ämne, är min ställning ej fullkomligt öfverensstämmande med flertalet af dem. Närmast ansluter jag mig till herr Björcks motion. Jag gillar de kvalifikationer han uppställer för dem, som skola få deltaga i riksdagsmannaval till Andra Kammaren, men vill dock derjemte fästa några andra, som han ej upptagit, nemligen att vara infödd svensk man, att hafva uppnått 25 års ålder, att hafva för senaste uppbördsåret betalt skatt till stat och kommun, att ej blifvit lagligen dömd till urbota straff, att ega och ständigt hafva egt medborgerligt förtroende och rätt att föra andras talan, att hafva fullgjort allmän värnpligt i fredstid eller och varit derifrån lagligen befriad, att råda öfver sig sjelf, att hafva genomgått allmän folkskola eller elementarläroverk samt att tillhöra kristet religionssamfund. Ytterligare andra kvalifikationer skulle kunna uppställas oberoende af penningen; ty min princip är att det är fullkomligt orätt, att, då det gäller utöfvandet af den högsta medborgerliga rättighet, göra guldet till värdemätare, ja, så orimligt och så osmakligt för min känsla, att jag knappt kan uttrycka det. Guldets magt i samhällena är dess värre redan allt för stor. Nu frågar man — hvad kan ersätta penningen? Jag har nyss uppräknat de egenskaper,

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

som jag anser kunna fullständigt ersätta den, och der penningen som mätare ej förekommer i vidsträcktare mån, än att man för rättighet att få deltaga i riksdagsmannaval skall hafva erlagt sin skatt till stat och kommun. Men dess belopp har, efter mitt förmenande, icke att göra med denna fråga.

Hvad hafva vi vunnit genom att uppställa förmögenhetskvalifikationer för riksdagsmän i denna kammare? Enligt grundlagen fordras att besitta fast egendom till taxeringsvärde, ej understigande 80,000 kronor — för Andra Kammaren ett mindre belopp. Men icke står det i grundlagen om han äfven är egare till den egendom, han besitter. De flesta egendomar i Sverige äro i denna stund hypotiserade för halfva ja ända till två tredjedelar af deras värde, och vi hafva under de senaste åren sett, huru vid exekutiva försäljningar mången in-teckningshafvare fått gå som sparfvén från axet utan någon som helst ersättning för de penningar, för hvilka egendomen gälde som säkerhet. Det är ett faktum att i denna kammare suttit ledamöter, som varit rent af proletarier och till och med gjort cession samt under sådana omständigheter, att många fordringsegare erhållit snart sagdt ingenting. Jag vill icke ingå i några enskildheter, helst de flesta af kammarens ledamöter noggsamt känna till dessa bedröfliga förhållanden. Hvad nu beträffar de *moraliska* kvalifikationer, som erfordras för utöfvande af den politiska rösträtten, så kan det dermed mången gång stå ännu sämre till. Den saken har jag vidrört uti min till 1885 års Riksdag väckte motion, hvarur jag anhåller få uppläsa följande: »enligt riksdagsordningens § 26 må den ej såsom riksdagsman godkännas, som enligt mom. c för vanfräjdande brott är under tilltal eller blifvit för sådant brott till ansvar dömd eller under framtiden stäld; ej heller den, som enligt mom. d är förlustig medborgerligt förtroende eller förklarats ovärdig att inför rätta föra andras talan. Något vanfräjdande brott finner man icke i hela strafflagen. Den, som är förvunnen till ett brott, dömes till ett visst straff; men såsom en skärpning i straffet medgifver lagen i vissa fall, men visst icke alltid, domaren eller domstolen att förklara den skyldige förlustig medborgerligt förtroende, vare sig för alltid eller för viss tid, hvilken är begränsad till mellan ett och tio år, utöfver den ådömda strafftiden. Den som sålunda, enligt strafflagens bud och domarens eller domstolens bästa öfvertygelse, blifvit dömd till denna skärpning i straffet, han blir, *till följd deraf att han blifvit förlustig medborgerligt förtroende*, ansedd såsom vanfräjdad. Det enda stället i strafflagen, der detta uttalas, är i kap. 2 § 19, och det är alltså endast *genom den skärpning i straff*, som lagen i vissa fall tillåter genom förlust af medborgerligt förtroende, som *vanfräjd* uppkommer. Jag skall emellertid här nedan uppräknå hvilka grofva brott, som kunna begås af en person, utan att denne, ehuru straffad för desamma, förlorar rättigheten att intaga en plats i kamrarna. Detta synes mig vara ett af de mest betänkliga förhållandena, rörande vilkoren för valbarhet till riksdagsman, och då detta nu kommer till allmänhetens kändedom, skall det helt säkert leda derhän, att statsmagtarna *nödgas* vidtaga sådana förändringar i dessa kvalifikationer, att dylika ohögligheter omöjliggöras för framtiden.

Jag vill här ej uppräknå alla de paragrafer i strafflagen, hvilka

handla om urbota straff, utan påföljd af förlust af medborgerligt förtroende eller, med andra ord, af *vanfräjd*, men jag skall här nedan framlägga en liten förteckning till bevis på, hurudana personer kunna grundlagsenligt inrymmas, såsom riksdagsmän, på kamrarnes bänkar, och jag hoppas att hvarje riksdagsman skall vara tillräckligt moraliskt kräsmagad, för att ej vilja samarbeta med dylika grofva brottslingar. Grundlagen förbjuder nemligen icke följande dylika personer att, efter utståndna straff, väljas till riksdagsmän, nemligen: enligt strafflagens 7:e kapitel *Gudshädare*; enligt 9:e kapitlet *Majestätsförbrytare*; enligt 11:e kapitlet dem, som begått *fridsbrott* af alla slag; enligt 12:e kapitlet *förfalskare*; enligt 13 kapitlet *menedare*; enligt 14:e kapitlet *dräpare*; enligt 15:e kapitlet dem, som beröfvat annan dess *frihet*; enligt 17:e kapitlet dem, som *våldtagit* qvinna, och dem, som begått alla slags *äktenskapsbrott* äfvensom *tevgifte*; enligt 18:e kapitlet dem, som begått alla slag af *sedlighetsbrott*, med undantag af koppleri; enligt 20:e kapitlet dem, som *stulit* gods eller penningar af under 15 kronors värde. Alla dessa grofva brottslingar och ännu flere dylika kunna grundlagsenligt väljas till riksdagsmän, sedan de utstått sina straff, om valmännen skulle vilja lemna dem detta högsta medborgerliga förtroende.»

Dertill kommer nu att, såsom känt är, Kongl. Maj:t kan af egen magtfullkomlighet borttaga förlusten af medborgerligt förtroende, innan tiden för vanfräjden är ute, och derigenom göra en dertill förut dömd person valbar till Riksdagens båda kamrar. Jag frågar nu, om sådant är lämpligt. Och är det ej lämpligt, så synes mig såsom om konstitutionsutskottet, hvilket är det af våra utskott, som otvifvelaktigt disponerar öfver den mesta tiden, borde med den rätt till initiativ i grundlagsfrågor, hvilken tillkommer utskottet, bort hafva väckt förslag till rättelse i berörda hänseende.

Jag skulle kunna hafva mycket att ännu tillägga i denna fråga, men jag vill ej längre upptaga kammarens tid, helst utgången torde vara på förhand afgjord.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr Adelsköld: Äfven jag har i likhet med den föregående ärade talaren vid föregående riksdagar uttalat mig för sänkning af strecket, och jag har ej ändrat min ståndpunkt, utan anser fortfarande en sådan åtgärd lika billig som klok. 1809 års konstitutionsutskott uttalade också den rättsprincip, att hvarje välfräjdad svensk medborgare skulle efter hand få deltaga uti valet af nationens representanter. Vårt nuvarande konstitutionsutskott, som dock borde hafva vunnit mera erfarenhet och mera upplysning, huser deremot en annan åsigt och har funnit saken »icke vara af behofvet påkallad».

En af de talare, som här uppträdt, har anført åtskilliga siffror i afsigt att belysa förhållandet emellan antalet väljande och invånaretalet i olika länder, särskildt från flera europeiska stater; men han glömde dervid att göra den efter mitt förmenande alldeles nödvändiga jämförelsen med våra egna motsvarande förhållanden. Såsom talaren nämnde, infördes år 1884 i det konservativa, praktiska England en ny valcensus, som tillskapade ej mindre än 2,600,000 nya valmän,

*Ifrågasatt
ändring af
14 riksdags-
ordningen.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)* i följd hvaraf hvar sjetta engelsman blef politiskt röstberättigad till val af underhuset.

I Italien kommer en valberättigad på tolf ej valberättigade, i Frankrike en på fyra och i Tyskland, som han förbigick, en på fem. Huru är det då i vårt eget land? Jo, i Sverige, som är så stolt öfver den höga ståndpunkt, på hvilken dess folkbildning befinner sig, och sin lydriad för lagen, svarar en röstberättigad mot 15 à 16, som ej ega rösträtt, en i sanning ganska betydlig skilnad.

Jag har, såsom herrarne torde veta, i många år haft att göra med jernvägsbyggande och dervid tidtals haft under mitt befäl många tusen arbetare. Jag tror mig sålunda känna våra svenska arbetare ganska väl och, på grund af den erfarenhet jag eger, hyser jag icke den allra ringaste betänklighet att tillstyrka en nedflyttning af strecket. Äfvenledes har jag under mina studieresor gjort bekantskap med utländska arbetare, och vid en jemförelse mellan dem och våra egna kunna vi verkligen känna oss stolta, ty den svenske arbetaren står i regeln ej obetydligt öfver sina bröder i utlandet. Vill man lära sig känna den svenske arbetaren, skall man öfver hufvud taget finna hos honom lika mycket hjerta och karakter och redbarhet som hos någon annan samhällsklass, må hända mera, och visar man honom förtroende, återgäldar han det med tacksamhet och tillgifvenhet. Dessutom blir i följd af nationens mera lugna och jemna lynne i förhållande till de galliska och äfven andra germaniska stammar faran att släppa efter här mindre än i utlandet.

Den ärade talare, som nyss uppträdde till försvar för konstitutionsutskottets utlåtande, yttrade, att herr Hedlund var den mest prononcerade rösträttsman han kände, eller något sådant.

För min del känner jag många och bland andra en, som för några år sedan uttalade ännu mera avancerade åsigtter. Det var en ärad representant på kronobergsbänken, högt aktad och högt stående, ej blott såsom statsman men äfven som ett af Sveriges nu lefvande största snillen. Den 6 maj 1884 yttrade han följande: »flytta strecket upp till 800 kronor, eller ned till 200 — det är lika ur luften gripet! Men ett sätt finnes, som onekligen är mera principenligt. Låt, såsom det finnes sagdt i det utlåtande, jag nyss nämnde — låt hvar och en välfräjdad medborgare, som betalar sina utskylder, låt honom få vara valberättigad till Andra Kammaren!» Jag anser såsom en heder för mig att stå på samma punkt som denne aktade talare, men har för närvarande intet yrkande att göra.

Herr Rundbäck: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag vill ej upptaga kammarens tid med en, som jag anser, obehöflig polemik med föregående talare, utan endast säga några få ord för att angifva den synpunkt, hvarur jag betraktar frågan, och som jag tror kan vara bestämmande äfven för andra. Är man vän af vår statsförfattning och, såsom jag, anser att 14 § af vår riksdagsordning utgör en af grundpelarne för denna författning, och att denna pelare ej kan borttagas eller undanskjutas utan betänklig risk både för statsskickets säkra bestånd och för statslivets lugna utveckling, så ligger häruti en maning för en hvar att noga betänka sig, innan man rubbar denna 14 §. Och

erkänner man tillika, såsom jag gör det, att den lag, som gäller på fysikens område, eller att en kropps jemvigt vid hvila på en annan kropp är tryggare och säkrare i samma mån, som kroppens tyngdpunkt ligger närmare dess stödoftas medelpunkt, äfven gäller för staten såsom sådan, det vill säga att statens jemvigtsläge blifver tryggare och säkrare i samma mån, som den politiska magtens tyngdpunkt ligger midt i samhället eller, så vidt möjligt, midt i den burgna och upplysta delen af nationen, men att detta jemvigtsläge blifver väsentligt vacklande, derest man flyttar denna tyngdpunkt vare sig åt ena eller andra hållet, åt höger eller venster, bör detta vara ett ytterligare talande skäl att sluta sig till utskottets hemställan, hvartill jag anhåller om bifall.

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Hedlund: Jag skall endast bedja att till en föregående talare få lemna en liten upplysning, hvilken han, såsom ledamot af konstitutionsutskottet, visserligen icke bort behöfva inhemta af mig, men jag nödgas göra det med anledning af att samme talare behagat göra sig lustig på min bekostnad, därför att jag i min motion skulle gjort mig skyldig till ett svårt förbiseende. Han förmenade nemligen att jag, derigenom att jag bland kvalifikationerna för valrätten ej särskildt omnämnt *välfräjdad*, skulle velat lemna rum för vanfräjdade personer att inkomma i Riksdagen. Vår gällande riksdagsordning innehåller bland villkoren för utöfvande af valrätt till Första Kammaren ej heller något om fräjden. Men det finnes något, som den ärade talaren i stället synes hafva förbisett, nemligen de gemensamma bestämmelserna uti 26 §, och jag har ej föreslagit något upphäfvande af den paragrafen. Den innehåller, att »riksdagsmannabefattning kan endast utöfvas af svenska medborgare», och att »ej må såsom riksdagsman godkännas den, som står under förmynderskap» — ej »den som till borgenärer all sin egendom afträdt» eller »den som för vanfrejdande brott är under tilltal» — dessa äro alltså uteslutna — med flera bestämmelser, hvilka ju gälla för båda kamrarna såsom disqualifikationer.

Jag kan alltså ej finna, att jag genom att ej särskildt upptaga dessa bestämmelser skulle hafva upphäft den 26 §.

Jag vet ej hvad som varit anledning till att den ärade talaren kunnat så misstaga sig och göra sig så lustig på min bekostnad, då han såsom ledamot af konstitutionsutskottet ej bort vara okunnig om denna paragraf. Det löje han velat kasta öfver mig vill jag icke kasta tillbaka öfver honom, men mitt omdöme om honom kan, det måste jag beklaga, ej leda till en sådan bugning för hans person, som den, hvarmed han onödigtvis hedrat mig.

Jag förbiser ej den bild, som den siste talaren framstälde såsom hinder för att beträda den af mig föreslagna vägen. Han åberopar fysikens lag om villkoren för en pelares hållande i jemvigt. Jag vet icke att min motion afser att rubba denna pelare, men väl att förläna åt densamma en säkrare och solidare grund än den nuvarande, och det är derom frågan gäller, om vi skola tala i bilder.

Herr Borg: Herr grefve och talman, mine herrar! Då jag tittade i konstitutionsutskottets utlåtande, var det mig som om jag tittade i

Ifrågasatt ändring af § 14 riksdagsordningen. en säck. Ingen stråle af ljus, ingen förhoppning om någon utveckling af vårt politiska lif trädde mig der till mötes. Jag var som uti en labyrint, der ariadnetråden förlorats. Visserligen framskynta uti utskottets betänkande en mängd klassvis grupperade siffror, men dessa hafva ej kunnat annat än slå mig med förvåning, alldenstund våra grundlagar lyckligtvis numera ej känna till några klasser, någon kast- eller ständsskilnad, och jag kan ej förstå, hvarför man uti utskottet så minutiöst behandlat dessa frågor, då hela vår utveckling numera går i en fullständigt motsatt rigtning. Uti motiven till 1866 års författning angåfvos skälen till klass- och ständsskilnadens upphäfvande, och numera är det personlighetsprincipen, som allt mer gör sig gällande icke minst på den politiska lagstiftningens område. Det är den, som är kristendomens, statsrättens och kulturlivets medelpunkt, till hvilken alla folk så småningom närma sig.

Kanske dock min uppfattning beror på oförmåga att förstå den fina väfnad, som i detta betänkande blifvit hopspunnen af framstående rättslärde och jurister med flere. Om så är förhållandet, ber jag eder, mine herrar, om ursäkt, i fall jag från det enkla, sunda förnuftets synpunkt tillåter mig några anmärkningar.

Hvad jag funnit och mest beklagar är, att utskottet alldeles förrat sig i vidsträckta vildmarker från den folkfrihetens stig, som alla konstitutionsutskott sedan 1809 troget följt, mer eller mindre tydligt utpekande vägen för vår politiska utveckling. Åtminstone har det alltid funnits enskilde ledamöter i utskottet, som ej förlorat målet ur sigte. Sälunda uttalade redan 1809 års konstitutionsutskott, att »bofaste, oberoende och fullmyndige» svenske medborgare borde erhålla politisk rösträtt, och som en röd tråd går detta uttalande igenom ett halft sekel och derutöver. År 1848 föreslog konung Oscar I, i hvars regering då lyste namn, sådana som Gripenstedt, Sandströmer, Fähræus m. fl., rösträtt för egare af fastighet i stad, taxerad till 450 kronor, och på landet, taxerad till 300 kronor. Vår nuvarande riksdagsordning förutsätter ock, enligt min uppfattning, utvecklingen i denna rigtning. Vid icke mindre än fjorton riksdagar har denna fråga redan förevarit, och här är redan påpekadt, med hvilken styrka utvecklingen af den politiska rösträtten under dessa riksdagar blifvit framhållen. Jag skulle kunna nämna många af våra mest framstående män, som uttalat sig i frågan, men inskränker mig till några få. Vi hafva på vår sida män sådana som Viktor Rydberg, Carl Ivarsson, Hedin, Liss Olof Larsson, Sven Nilsson i Österslöf, Ola Jönsson i Kungshult, Per Nilsson i Espö, Ola Andersson i Burlöf, Sven Nilsson i Efveröd, Siljeström, Key, Nordenskiöld med flere, alla i Andra Kammaren. Inom denna kammare hafva också, om icke så många, så dock betydande röster höjt sig för den politiska rösträttens utsträckning. Vi hafva nyss hört friherre Klinckowström uppträda till försvar för en sådan utsträckning. Men äfven en annan man, hvars snille och praktiska erfarenhet stälde honom bland de främste, herr Wallenberg, dertill millionär, uppträdde 1879 till försvar för nedflyttning af det politiska strecket till 400 kronor, dervid yttrande bland annat om herr Ericssons då föreliggande motion, att hvad deri föreslagits icke alls rubbar den princip, på hvilken valrätten till Andra Kammaren är fotad. Principen är att man skall bi-

draga till statsverket med *någon* skatt, den må nu vara 1, 2, 3 eller 4 kronor». Och vidare: »Denna princip vill jag upprätthålla, men att påstå att den, som skattar för 800 kronor, skall vara mera berättigad än den, som skattar för 400 kronor, det kan jag icke finna billigt och rättvist». Vidare säger herr Wallenberg, i afseende på den betryggande ekonomiska ställning, som skulle ligga i att vara högre beskattad: »den, som icke har mera än 800 kronors inkomst. kan väl icke sägas hafva en betryggad ekonomisk ställning, ty han är beroende på sin helsa och sina kroppskrafter, och kan han icke längre arbeta, så beror derpå hans ekonomiska ställning i högre grad än att han några år kunnat skatta för 800 kronors inkomst».

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

En stor jordegare och patriot, f. d. justitiekanslaren von Koch, yttrade vid samma riksdag: »Jag har bland personer, som skatta för 400 à 500 kronors inkomst, funnit mycket duglige och nitiske kommunalmän, hvarförutom det är gifvet att den, som förtjenar och skattar för allenast 400 à 500 kronor, kan vara lika oberoende som den, hvilken eger en fastighet om 1,000 kronors värde, helst denna fastighet kan vara så belastad genom in-teckningar, att egarens verkliga inkomster nedgå måhända till 100 kronor.» Detta senare förhållande har i synnerhet friherre Klinckowström betonat. Det är icke föreskrifvet, att man skall *ega* en viss förmögenhet eller inkomst, utan endast vara därför *taxerad*. Friherre Barnekow yttrade vid samma tillfälle några ord, som stå nästan profetiska. »Det går väl för sig, så länge skatten är liten, men om vi öka denna skatt, skola de personer, som stå under strecket säga: vi få icke deltaga i valen, men vi få betala förhöjda skatter. Den tid kanske ligger nära till hands, då detta kommer att inträffa. Jag tror visserligen icke att något i sak här kan åstadkommas nu; men jag är öfvertygad att, om jag fortfarande kommer att deltaga i riksdagsgöromålen, jag får vara med, då frågan kanske snart åter förekommer.» En talare har i dag också redan påpekat, huruledes en af kammarens och rikets mest framstående män yttrat sig för en mycket längre gående utsträckning, än som föreslagits i föreliggande motioner, hvilkas mängd synes mig hafva stor betydelse, ty, så vidt jag vet, har aldrig förr vid samma riksdag framkommit fem motioner i samma syfte. Detta visar hvilken ofantligt stark strömning, som nu förefinnes för rösträttens utsträckning.

Ur utskottsmemorialets mörker utgå dock för mig två eldskrifver, dem Sveriges historia skall bevara, sedan namnen på desammas upphofsmän längesedan förbleknat. Dessa eldskrifver äro, att de politiskt oberättigade klasserna äro »*samhällsnyttige och aktningvärd*», men att deras rösträtt skulle »*rubba grundvalarne för det nya representationssättet*», ty dessa folkklasser hafva »hvarken tid eller håg öfvinga för ett sjelfständigt deltagande i det politiska lifvet.» Huru sammanbinda två sådana satser? Samhällsnyttige medborgares rösträtt skulle rubba grundvalarne för den politiska representationen! Jag tror icke någon i verlden utom konstitutionsutskottet skall kunna draga en dylik slutsats. Dessa klasser skulle hvarken hafva håg eller tid att sjelfständigt deltaga i det politiska lifvet, emedan detta stora antal af vårt folk saknar sjelfständigheten, då deremot naturligtvis de öfriga hafva den. Mine herrar, hvad sjelfständigheten angår, har jag för min del

Ifrågasett
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

kommit till den erfarenheten, att arbetarne hafva lika stor sådan som andra samhällsmedlemmar, och jag frågar hvar och en af eder på samvete, om I kunnen påstå, att en Konungens förtroendeembetsman, som kan afsättas hvilket ögonblick som helst, hela raden från statsråd, generaler och presidenter, ända ned till bataljons- och sekondchefer, om en sådan kan anses sjelfständigare än arbetaren? Jag frågar, om icke flertalet af desse, om de förlorade sin ställning som förtroendeembetsmän, skulle befinna sig i en vida svårare ställning än arbetarne? Den enes sjelfständighet är icke mer att skryta med än den andres. Och hvad penningfolkets sjelfständighet angår, så vädjar jag till herrarne, om I verkligen på allvar tron, att den rike och förmögne eo ipso är sjelfständigare än den fattige? Erbjuder icke lifvet ofta det skådespel, att en rik sätter hela sin förmögenhet på spel för att få en dekoration, en titel, eller för att få vara med »förmänt folk» o. s. v.? Detta veta vi alla, det talas ofta om man och man emellan. Hvari består således nämnda högre klassers sjelfständighet framför arbetarens, som icke känner behof af dylikt? Jag frågar vidare, om upphäfvandet af adelns sjelfskrifvenhet, som offrades på fosterlandets altare, i någon mån skadat det svenska statsskicket? Jag är öfvertygad att hvar och en härpå svarar nej! Jag frågar, om upphäfvandet af den presterliga sjelfskrifvenheten minskat representationens intelligens och duglighet? Just motsatsen! Man har gifvit bördens och embetsställningens sjelfskrifna herravälde till spillo, men man håller på penningens. Jag anser dock att penningen, vare sig ärfd eller förvärfd, lika litet har rätt att regera samhället som bördens och embetet. Hvad först och främst den *ärfda egendomen* beträffar, kan väl deri ej ligga mera rätt än i *arbetets*, hvarigenom arbetaren sjelf förvärfvar sin utkomst? Om en människa är född med guldsked i munnen, som man säger, skulle detta berättiga henne till företräde ens framför den, som aldrig kunnat skaffa sig annat en än plätersked? Hvad angår den *sjelfförvärfvade penningen*, hafva vi ju till en del vunnit den genom vårt hufvud, vår omtänksamhet, vår energi, men det skulle icke låtit sig göra, om icke arbetarnes armar dertill bidragit. Kapitalet har därför icke mera rätt än arbetet, som är dess moder. Vi hafva sålunda icke heller rätt att underskatta det och *arbetaren* därför att vi äro eller anses vara *kapitalister*.

Jag vill också erinra, att endast ungefär *halfva antalet af de röstberättigade begagna sig af sin rösträtt*. Om vi slå i hop de politiskt röstberättigade i land och stad, finna vi att i medeltal endast cirka 50 procent af dessa begagna sin rösträtt. Skulle nu kanske liknöjdheten att nyttja sin rösträtt vara en kvalifikation, som berättigar till företräde framför andra medborgare i fråga om delaktighet i lagstiftningen?

Jag vill dock icke längre upptaga kammarens tid, utan blott tillägga, att man möjligen kan taga något af brödet från arbetaren utan att han knotar, men nekar man honom också frihetens och medborgerlighetens lifsluft, vet man icke hvart det i längden leder. Slutligen vill jag ställa till kammaren den maning att icke genom liknöjdhet för de politiskt rättslöse drifva det derhän, att tidsandans lösen äfven hos oss blifver »Si superos flectere nequam, Acheronta movebo». Men

om vi också icke frukta 600,000 från rösträtt uteslutne, och icke behöfva frukta våra upplyste och humane arbetare, låtom oss af kärlek till det rätta, af *kärlek* till den arbetande brodern gifva honom den rätt, honom tillkommer.

Jag har icke något yrkande att göra, då jag icke dermed kan vinna något, men jag vill hafva detta sagdt för att i min mån väcka kammarens uppmärksamhet på vigten af denna fråga, och tillägger: Redan 1872 inkom till Kongl. Maj:t en petition från 14,000 à 15,000 personer om utvidgad rösträtt. 1885 eller 1886, om jag ej missminner mig, afgafs en dylik petition med cirka 50,000 underskrifter. Det skulle otvifvelaktigt vara till landets nytta, om rösträtten nu utsträcktes, om också icke till allmän rösträtt; ty ehuru jag principiellt är vän af allmän rösträtt både åt män och qvinnor, gifta och ogifta, och icke tror att den skulle medföra den ringaste fara för vårt land, utan tvärt om befrämja dess utveckling, anser jag dock ett successivt framåtskridande mot målet vara det enda möjliga, hvilket också blifvit tillstyrkt, då herr Hedlund föreslagit, att strecket nu endast skulle nedflyttas till 400 kronors inkomst. Den politiska tyngdpunkten skulle derigenom ingalunda förläggas på *ena* sidan utan på rätta stället, i fråga hvarom jag ock tager mig friheten åberopa herr Abr. Rundbäcks yttrande i Andra Kammaren, år 1882, då det likaledes gälde »streckets» nedflyttande till 400 kronor. Herr Rundbäcks ord voro: »Jag hyser ingen fruktan för arbetaren eller konsekvenserna af en grundlagsförändring i sådant syfte, som af reservanterne föreslagits.» En lösning af frågan i denna riktning skulle, enligt min öfvertygelse, komma alla samhällsklasser till godo.

Herr grefven och talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 e. m.

Herr Casparsson: Jag har begärt ordet icke för att lemna någon upplysning åt kammarens ledamöter, hvilket torde vara öfverflödigt, ej heller för att fritaga mig från ett möjligt misstag, utan för att lemna den ärade motionären en upplysning, då han tvifvels utan kommer att förnya sin motion. Jag vill nemligen fästa hans uppmärksamhet på, att han i sitt senaste anförande förblandat bestämmelserna om *valrätt*, som innehållas i 14 §, och *valbarhet*, hvarom handlas i 26 § riksdagsordningen. Ingen ändring är ifrågasatt beträffande valbarheten, men blott hvad valrätten vidkommer. Genom ett bifall till hans motion skulle den betydande ändring inträffa, att utlänningar, qvinnor, omyndige och vanfräjdade erhålla valrätt. Han påstår, att ordet *han* icke skulle kunna missförstås derhän, att äfven *qvinna* skulle kunna vara dermed afsedd. 16 § regeringsformen betecknar emellertid med det ordet både man och qvinna. Den lyder nemligen: »Konungen bör rätt och sanning styrka och befordra, vrångvisa och orätt hindra och förbjuda, ingen förderfva eller förderfva låta till lif, ära, personlig frihet och välfärd utan *han* lagligen förvunnen och dömd är» etc. Jag förmodar att motionären icke anser qvinnan rättslös i det afseendet, utan medgifver att *han* här inbegriper både man och qvinna.

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.*
(Forts.)

Herr Bergius: Jag har begärt ordet för att endast bemöta den anmärkning, som rigtades mot konstitutionsutskottet, därför att det inlätit sig på en redogörelse med afseende å klass- och yrkesfördelningen för de till Riksdagens Andra Kammare röstberättigade och icke röstberättigade. Detta har naturligen skett därför, att en sådan utredning blifvit af Riksdagen begärd och sedan blifvit af statistiska centralbyrån utarbetad. Det heter nemligen i Riksdagens skrifvelse den 13 maj 1884: »Sedan förslag blifvit väckt, att Riksdagen måtte hos Eders Kongl. Maj:t begära utarbetande af en statistisk utredning i fråga om en mer eller mindre utvidgad politisk rösträtt, har Riksdagen beslutit anhålla, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta utarbete och till en kommande Riksdag öfverlemnna en jemförande statistisk redogörelse för antalet personer inom hvar och en af de i § 14 riksdagsordningen angifna tre särskilda klasser, som dels redan ega valrätt till Andra Kammaren, dels skulle erhålla sådan genom större eller mindre nedflyttning af de i nämnda paragraf föreskrifna gränserna för denna rätt.» När på grund af denna begäran en sådan redogörelse blifvit utarbetad, har också utskottet ansett sig skyldigt framlägga en redogörelse för det hufvudsakliga resultat, hvartill utredningen föranledt. Jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

Friherre Barnekow: Min afsigt var verkligen icke att uppträda i dag i denna fråga, men då mitt namn nämnts, vill jag säga några ord, och det är att jag fortfarande står på samma ståndpunkt, der jag alltid stått i denna fråga. Redan den första riksdag jag beivrade uppträdde jag och förfäktade denna åsigt. Skola de betala skatt, skola de äfven ega rätt att rösta. Jag kan icke fatta, hvarför den ene skulle få betala och icke få rösta, men den andre få betala och rösta. På denna ståndpunkt stod jag och står ännu kvar. Man säger att strecket skall sättas vid 800 kronors inkomst. Jag skulle kunna ståa der, men jag skulle äfven kunna gå lägre.

Hvad nu herr Hedlunds motiou särskildt angår, så har motionären gått in på helt andra grunder, som jag icke kan gilla. Han föreslår att personer, som hafva 400 kronors inkomst, skulle få rösta, oaktadt de ej äro skyldiga att till staten erlægga någon skatt, och detta hans resonement kan jag ej förstå? Skall penningen ligga till grund, så måste det vara minimibeloppet af den beskattningsbara inkomsten, som medger rösträtt. Jag anhåller om afslag å herr Hedlunds motion.

Herr Hedlund: Jag ber om ursäkt, att jag å nyo uppträder. Jag var icke i tillfälle att höra min antagonist här midt emot förr än vid de sista ord, han yttrade. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att den skräckbild, han framstälde, att enligt mitt förslag vanfräjdade personer skulle komma in i Riksdagen »för att göra samlingen komplett», icke var hvad jag menat. Vid fråga om valrätten ansåg jag det icke vara nödigt att beröra denna detalj, emedan det måste vara klart, att den, som saknar medborgerligt förtroende, den saknar äfven kvalifikationen att rösta. Den, som är omyndig i öfrigt, är omyndig äfven här. Hade utskottet varit välvilligt stämndt för motionens

syfte, hade utskottet kunnat, såsom det flere gånger gjort, supplerat bestämmelserna, derest det varit af nöden.

Hvad min ärade vän till venster yttrade, ber jag få bemöta. Om det vore fallet, att skatt till kommun alltid vore bunden vid en viss inkomst, så kunde det vara goda skäl för att lägga den lägsta skattskyldigheten till basis för rösträtt, men när denna grund är vacklande och beror på ett existensminimum, som kan höjas t. ex. till 1,000 kronor genom en gemensam votering, så läser det vara klart, att skattskyldigheten icke är den säkra grunden, hvarför jag också har trott, att den upptaxerade inkomsten, oberoende af skattskyldigheten, vore en både säkrare och bättre grund, hvilken borde allvarligt tagas i betraktande. Hvarför jag satt gränsen vid 400 kronor är därför att jag tror, det hvarje ordentlig man skall kunna skaffa sig en sådan inkomst. Bor personen på landet, kan han köpa sig en liten hemmansdel, och bor han i stad, kan han lätt förvärfa sig 400 kronors inkomst, men till hvarje hundratal kronors inkomst derutöfver är steget svårt och långt. Det är en sporre för hvar och en hederlig man, som önskar komma i den ställning att han får valrätt, och han bör därför icke hafva allt för stor svårighet att nå dit.

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Themptander: Det är icke min mening att att besvära kammaren med något från konstitutionsutskottets hemställan afvikande yrkande, hvilket skulle vara ändamålslost, ej heller att yttra mig till förmån för någon särskild af motionerna, utan jag vill endast i största korthet till kammarens protokoll uttala min uppfattning derom, att frågan om den politiska rösträttens utsträckning är af allt för allvarsam natur för att låta sig affärdas på det sätt, som skett i konstitutionsutskottets nu föredragna betänkande. Jag har med största uppmärksamhet tagit kännedom om det betänkande, utskottet afgifvit, och lyssnat till den ytterligare belysning, som från konstitutionsutskottets ledamöters sida här under diskussionen kommit frågan till del. Utskottet och dess ledamöter hafva med synnerlig förkärlek sysselsatt sig med att blotta formella brister i de väckta motionerna, hvilket, så vidt jag förstår, varit fullkomligt öfverflödigt med hänsyn till det slut, hvartill utskottet kommit. Med den vidsträckta befogenhet, utskottet eger, hade det naturligtvis, om det velat framlägga något förslag i motionernas syfte, haft full frihet att föreslå alla de formella ändringar, hvartill utskottet funnit anledning. Icke heller kan jag finna att, när de kända qvickheterna från upplandsbänken nu kommit till för att upphjelpa utskottets argumentation, detta varit något lyckligt bistånd. När herr Casparsson med sin tolkning af herr Hedlunds motion trodde sig finna, att motionären ville utsträcka rösträtten äfven till vanfräjdade, så begagnade han detta till att förklara, att upptagandet af äfven denna kategori uppenbarligen skett för att komplettera samlingen, derigenom föllande ett efter min uppfattning ovärdigt omdöme om dem, som för närvarande icke hafva politisk rösträtt. Detta yttrande vittnar för öfrigt i min tanke derom att det är åtskilligt annat här i verlden, som behöfver kompletteras, och deribland icke minst aktningen på vissa håll för dem, hvilka ännu icke inträdt i de politiskt röstberättigades led.

Den statistiska utredning Riksdagen begärt är nu afslutad, och re-

Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

dan den omständigheten, att den svenska Riksdagen är en mindretalets representation i anmärkningsvärdt hög grad och vida mer än hvad förhållandet visat sig vara i flera andra länder med en representativ författning, och der förhållandena äro sådana att de kunna anses vara jemförliga med våra, redan denna omständighet hade, synes det mig, bort mana till ett vida allvarligare öfvervägande deraf, huru vida det svenska folket verkligen fortfarande måste anses så föga moget för ett utsträckt deltagande i det politiska lifvet, som nu gällande rösträttsbestämmelser innebära. Jag har visserligen under diskussionen hört, att konstitutionsutskottet hemtat stöd för sin uppfattning från fysikens lagar och det sätt, hvarpå man inom denna vetenskap beräknar tyngdpunktens läge, men jag beklagar, att dessa lagar alls icke äro tillämpliga på det statsrättsliga området, och att det der ej gifves en lika säker metod att uträkna, hvar medelpunkten står att finna. Säkert är, att dag för dag framträder här i landet allt klarare ett medvetande, som står i strid med konstitutionsutskottets uppfattning; och därför skall det med ständigt växande styrka framställda yrkandet på en förändring, om det allt framgent mötes af det sjelfviskhetens *non possumus*, som ljuder genom detta utskottets betänkande, icke undgå att verka menligt med afseende å det moraliska stöd i folkets tänkesätt, ingen representation i längden kan undvara utan att förfela sin bestämelse.

Den riksdagsordning vi nu ega kan ingalunda anses såsom ett för all framtid afslutadt verk. Den reform, som bragte den till stånd, egde förtjensten att ombilda representationen efter grunder, mera afpassade för en modernare tids åskådning och behof, men på dessa grunder måste också i min tanke reformen fullföljas, i den mån förhållandena sådant påkalla. Så vore det tid att nu taga i öfvervägande, huru vida till följd af de väsentliga förändringar, vår bevillningslagstiftning undergått på senare tider, det hittills lagbestämda så kallade strecket fortfarande eger samma berättigande, som det hade vid den nya riksdagsordningens tillkomst. Spatium mellan detta streck, 800 kronors inkomst, och bevillningsförordningens existensminimum har under tidernas lopp så förminskats, att jag tror man utan fara kan våga det påståendet, att om nu gällande bevillningsförordning funnits vid tiden för representationsreformen, så hade strecket säkerligen icke blifvit draget, der det för närvarande är satt. Ett viktigt föremål för öfvervägande borde därför vara, huru vida icke skäl nu funnes att öfvergifva systemet med en bestämd siffra i grundlagen, hvilken alltid måste blifva godtycklig i fråga om det taxeringsbelopp, grundlagen fordrar för politisk rösträtt, för att i stället acceptera den ur principiel och praktisk synpunkt vida mer hållbara grundsatsen att låta politisk rösträtt sammanfalla med direkt skattskyldighet till staten enligt bevillningsförordningen.

Möjligen skulle det äfven hafva varit förtjent att något tagas i betraktande, huru vida icke, såsom följd af ett förbättradt undervisningsväsende, en stigande folkupplysning numera kunde anses hafva bidragit att öka antalet af dem, som vore kvalificerade till ett sjelfständigt deltagande i det politiska lifvet, och — derest en sådan utsträckning af rösträtten å andra sidan funnits böra betinga någon motvigt — om

icke en dylik kunde vinnas i förändrade bestämmelser om åldersgränsen för inträde bland de röstberättigade. Men i alla dessa afseenden finner jag icke någon utredning i utskottets betänkande; det uttalar endast sin fruktan för att rubba grundvalarne för det närvarande representationssättet. För min del är jag dock öfvertygad, att hvad utskottet betraktar som en oroväckande rubbning skall visa sig endast vara egnadt att ytterligare bättra och befästa dessa grundvalar.

Jag kan förstå att de ärade män — af hvilka ännu här finnas många — som medverkat till representationsreformens genomförande, då ansågo sig hafva tagit ett sådant jettesteg, att de nu rygga tillbaka för hvarje väsentligare förändring. Men det må dock ursäktas oss, hvilka senare inträdt i det politiska lifvet, om många af oss äro mindre tveksamma att utdraga konsekvenserna af den då skedda reformen. Till dessa räknar jag utom den här föreliggande frågan den äfven i min tanke mycket angelägna omsorgen att begränsa antalet af kamrarnes ledamöter, men den frågan bör efter min åsigt icke lösas ensamt för sig, utan endast i sammanhang med frågan om den politiska rösträttens utsträckning. Ty eljest skall hvarje förslag i den förra frågan, åtminstone så vida det innefattar en minskning i det nuvarande antalet af medkammarens ledamöter, endast vara egnadt att hos dem, som äro anhängare af en utsträckt rösträtt, väcka betänkligheter och misstänkas vara uttryck af den uppfattning, för hvilken begränsningen i antalet af ledamöter endast är den välkomna *formen* för att sätta en gräns för *åsigter*, hvilka man för ögonblicket fruktar.

Det är ur denna synpunkt jag anser frågan om antalet af kamrarnes ledamöter icke böra behandlas annat än i sammanhang med det nu föreliggande ämnet, och då icke heller i detta afseende jag kan finna att denna senare fråga nu blifvit behörigen skärskådad, vill jag endast uttala min förhoppning, att den framtid icke må vara aflägsen, då regering och Riksdag skola låta sig angeläget vara att låta frågan om den politiska rösträtten blifva föremål för en omsorgsfullare och mångsidigare utredning än nu skett.

Grefve Posse: Till det yttrande, som den senaste ärade talaren afgifvit, har jag för min del ingenting att tillägga utom en anhållan att få uttrycka, att jag till fullo delar de åsigter han uttalat.

Herr Casparsson: Den ärade motionären är något för rask i sina konklusioner. Han sade, att mitt uttryck »för att göra samlingen komplett» skulle visa, att jag ansett att förslaget invercade på valbarheten och icke blott valrätten till Riksdagen. Han lade också i min mun yttranden, som jag aldrig haft, nemligen att förslaget skulle inverka på »kamrarnes» sammansättning. Jag talade emellertid icke derom och kunde icke heller tala derom, då någon fråga derom icke nu är före.

Hvad beträffar mitt yttrande »för att göra samlingen komplett», så har jag icke använt det i den mening, som den ärade talaren på kristianstadslänsbanken ville deri inlägga. Det var icke alls min afsigt att vilja sätta vanfräjdade personer i paritet med utlänningar och omyn-dige eller förut orepresenterade, utan jag yttrade orden på den grund

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.*
(Forts.)

Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

att när motionären borttagit alla andra disqualifikation, hade han genom att borttaga äfven den sista disqualifikationen, egenskapen att vara vanfräjdad, gjort samlingen af sina förut begångna förbiseenden *komplett*. Jag anhåller följaktligen att mitt yttrande icke måtte misslyckas eller missförstås.

Hvad beträffar samme talares yttranden om nödvändigheten af en utsträckning af den politiska rösträtten, så får jag säga, att ehuru jag icke deltagit i frågans afgörande inom utskottet, är dock min ståndpunkt i det afseendet densamma som utskottets. När den naturliga utvecklingen är sådan, att ett ständigt allt större antal personer kommer i åtnjutande af valrätt, när valrätten sålunda växer ut af sig sjelf, finner jag ej anledning att besluta någon påskyndad utsträckning af densamma.

Hvad åter angår konsekvenserna af representationsförändringen, så har den svenska samhällsförfattningen sedan urminnes tider hvilat på den *bofasta* befolkningen, en grund, på hvilken jag anser den *böra* hvila, och icke på de lösa lager, till hvilka det vore meningen att nu utsträcka rösträtten. Jag tror att vårt *Sverige* står sig vida bättre då, än om tyngdpunkten inom samhället flyttades öfver till de lager, som lika lätt kunna vändas till den eua åsigten som till den andra.

Jag har visserligen funnit, att äfven allmogeklassens representanter någon gång framkommit med i min tanke obilliga anspråk, och då har jag icke tvekat att oförbehållsamt uppträda mot desamma, men vill man förtrycka magtens tyngdpunkt, så står jag på den svenske bondens *rätt*, ty allmogen är dock vårt folks kärna.

Friherre Leijonhufvud: Jag är icke nog lycklig att, såsom grefve Posse, kunna instämma i det märkvärdiga yttrande, som nyss här afgafs af en för detta konseljpresident. Jag är mycket förvånad, att herr Themptander med de åsichter han nu bekänt låtit tiden, då han var den främste mannen i Konungens råd, gå förbi utan att framlägga förslag om förändring i gällande bestämmelser om rösträtten.

För min del var jag icke med om det nya representationsskicket genomförande, men sedan förändringen kommit till stånd, har jag accepterat densamma. Derför kan jag dock icke vara med om sådana konsekvenser deraf, som föra oss ut på det radikala hafvet.

Är det nu rätt och klokt att taga sådana här förslag? Visar icke historien, huru långt de folk kommit, som kastat sig in på papperskonstitutionernas väg? Hvar äro dessa konstitutioner nu? Och för öfrigt, det der talet om folkets mognad och att det skulle vara skickligt att välja och regera, hvad är det väl, mine herrar, annat än helt enkelt nonsens? Hur har det icke gått med dessa länder, som infört allmän rösträtt? Se på detta Frankrike med dess 23 ministrarer på 17 år. Hur står det till i England? Der råder idel virrvarr, och ställningen blir allt mera hotande, sedan valrätten utsträcktes långt nedåt. I Tyskland, der reser socialismen allt mer hotande sitt hufvud, oakadt den der varande starka regeringen.

Jag har många gånger förvånat mig öfver att se, huru gerna nykomna personer ställa sig på den radikala sidans ståndpunkt, men ännu mer förvånar det mig att se, huru lätt personer, som stått och erkänt

sig stå på den ena sidan, blott en rörelse uppkommer bland folket till förmån för den andra sidan, huru lätt, säger jag, de då kasta helt om. I vårt land har det en och annan gång visat sig gå till på det sättet och i de större, politiskt mera lifaktiga länderna inträffar sådant i en kolossal skala. Jag säger nu icke så mycket om herr Hedlunds radikalism, ty han har alltid varit en ideolog, men deremot förundrar det mig så mycket mer att höra sådana här radikala åsikter från personer, som dock förr visat sig hafva praktiskt förstånd.

Jag inser väl, att vi en gång skola komma derhän att vi få en utsträckt valrätt, ehuru jag icke anser det lyckligt, men därför vill jag åtminstone, att vi skola nalkas det målet så långsamt som möjligt. Den dag kommer säkert, när det här i landet blifver häftiga strider mellan å ena sidan bondekonservatismen och å den andra de radikala idéerna, och då ställer jag mig afgjordt på bondekonservatismens sida, ehuru herrarne nog veta, att jag icke hör till dem, som tycka om, att det är bönderna, som regera.

Herr vice talmannen: Hvad som förefallit under den senaste delen af denna debatt har föranledt mig att i frågan uppträda, ehuru jag icke ämnat det.

Jag anser visserligen icke att den nuvarande riksdagsordningen mera än hvarje annat menskligt verk är ett för all framtid afslutadt helt, men min öfvertygelse är, att det steg, som vid dess genomförande togs, var så stort och tillika har i sina resultat visat sig hafva lyckats så väl, att man bör vara synnerligen varsam, då man vill göra en genomgripande förändring i denna riksdagsordning. Att fullfölja reformen i den mån förhållandena sådant påkalla kan jag icke benämna en nu företagen nedsättning af det så kallade strecket och ökning af antalet valberättigade, och allra minst kan jag medgifva, att detta streck icke nu skulle hafva samma berättigande som förut, därför att existensminimum på senare tider höjts i bevillningsförordningen. De föreskrifter, som förekomma i bevillningsförordningen beträffande existensminimum, äro tvärt om enligt min öfvertygelse ett absolut hinder för att lägga detsamma till grund för valrätten, ty kommunerna äro berättigade att jemka derpå. Det allmänna existensminimum är 500 kronor, men kommunerna hafva i vissa fall rätt att sätta detsamma ända till 200 kronor derutöfver, och en valrätt, som skulle komma att blifva beroende af de särskilda kommunernas bestämmelser, får jag bekänna, att jag anser böra vara temligen exempellös. Jag tror således icke, att de bestämmelser, som nu förekomma i riksdagsordningen, hafva något gemensamt med existensminimum. Dessa bestämmelser utgå enligt min uppfattning från den satsen, att staten, när den ger en sådan rätt som valrätten, är berättigad att för dess utöfvande fordra något slags garanti. Denna sättes nu lättast så, att man fordrar en viss inkomst, hvilken af de flesta memiskor, som har den, är förvärfvad och ådagalägger en viss utveckling utöfver den allra enklaste. Ehuru denna garanti är uttryckt i ett penningförhållande, hvilat på en intellektuel grund, och häri ligger vigten af de bestämmelser, som i detta afseende förekomma i riksdagsordningen. Det är därför ett stort misstag att föreställa sig, att de innebära ett offer åt något plutokra-

*Ifrågasatt
ändring af
14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

tiskt intresse, ty de hafva icke annan betydelse än den jag nyss nämnde. Om nu för öfrigt finnas personer, som kommit i besittning af ifrågasatt inkomst utan egen förtjänst, så får man icke fästa sig vid dessa, hvilkas antal är relativt litet, utan vid det stora antal, der inkomst utgör ett bevis på den högre intellektuella utveckling, som staten fordrar för valrätten.

Jag tror icke att det ligger någon lycka för samhället deri att man oupphörligt ändrar valrätten och utsträcker den, så att man får ett allt större och större antal medborgare sammanförda inom valmanscorpsen. Detta innebär icke den allra ringaste missaktning för de personer, som stå under strecket. Den moraliska styrka, som de behöfva och dagligen ådagalägga under striden mot behöfven, förtjenar allt vårt erkännande, och om den saknades, skulle samhället icke kunna väl bestå. Men detta hindrar icke, att de, hvilkas dagliga omsorg måste egnas åt förvärfvet af en knapp bergning, icke kunna förvärfva den insigt i politiska frågor och den kännedom om personer, hvilken man har rätt att begära af dem, som skola utse landets representation. På denna ståndpunkt har jag alltid stått och kvarstår der ännu.

Jag får yrka bifall till det slut, hvartill utskottet kommit.

Herr Gilljam: Det var med anledning af ett yttrande af en talare på kristianstadsbänken, som jag begärde ordet. Han fälde nemligen ett oblidt omdöme om konstitutionsutskottets betänkande. Jag kan icke finna detta omdöme billigt och rättvist. Utskottet har gjort hvad det kunnat göra. Det hade visserligen varit en lätt sak att inlåta sig på åtskilliga retoriska framställningar och allmänna betraktelser; men då Riksdagen för några år sedan begärde en officiel utredning öfver antalet valmän och yrkesgrupperingen dem emellan, så antager jag att detta skedde därför att Riksdagen insåg, att denna fråga icke kunde lösas på annat sätt än derigenom att den öfverflyttades från de allmänna talesättens gebit till verklighetens.

Att bygga på personlighetsprincipen lämpar sig i praktiken icke synnerligen väl, såsom nyss erkändes till och med af en talare, som klandrade utskottets betänkande. Man har visserligen ock talat om det lika olämpliga deruti att penningen lades till grund för valrätt. Sant i och för sig, men i denna ofullkomliga verld är den dock ett vittnesbörd, att en person kan besitta nödig lust och tid att egna sig åt offentliga angelägenheter. Det är nemligen icke tänkbart att någon, som i hvarje stund måste kämpa för sin ekonomiska existens, kan få tid och lust att sätta sig in i hithörande frågor. Det är väl sant, att här närmast är fråga om val-rätt, men för att bedöma en persons lämplighet som riksdagsman fordras icke blott en viss personalkännedom, utan äfven någon insigt i de frågor, som denne får att behandla. Jag kan eljest förledas att skänka mitt förtroende åt personer, som i några särskilda ärenden hafva samma åsigt som jag, men annars äro föga skickade att vara riksdagsmän.

Om det för öfrigt blott vore fråga om, att arbetarne sjelfva skulle få i lugn och ro utöfva sin valrätt, vore faran mindre, men det är tyvärr att befara — något som hittills icke vidrörts och som jag sjelf tvekar att vidröra, emedan jag icke vill provocera — att de härvid

skola tagas om hand af talföra rådgifvare, som sålunda, under det att andra valmän få nöja sig med hvar sin röst, disponera öfver både hundra- och tusentals röster.

Det är vidare min uppfattning, och det är denna, som varit det för mig hufvudsakligen bestämmande, att den utredning, hvilken statistiska centralbyrån lemnat, verkligen visar, att det här kan blifva fråga om en förskjutning af den politiska jemvigten i vårt land. Det har redan af ett par talare, som nyss uppträdt, framhållits, att de visst icke vore med om, att hemmansegareklassen bör utöfva ett öfverväldigande inflytande på våra samhällsangelägenheter, och äfven jag hör till dem som anse, att det skulle vara mycket nyttigt, om det politiska inflytandet på landsbygden kunde fördelas något bättre än hvad nu är fallet, men jag ser dervid framför allt på, åt hvilkendera sidan inflytandet skulle förflyttas. Om denna förflyttning skulle ske för mycket åt venster och ut på en gungfly, så föredrager jag, att det politiska inflytandet må förblifva der det nu ligger.

Dessutom får jag bekänna, att de nu gällande bestämmelserna för valrätt synas mig vara mycket liberala. Den första föreskriften är, att man skall ega fastighet till ett tusen kronors värde, men man behöfver ju därför icke verkligen ega lika stor förmögenhet. Af egen erfarenhet, som jag i detta hänseende hört bekräftas utaf andra ledamöter i konstitutionsutskottet, kan jag påstå att det är en synnerligen enkel sak för en duglig och ordentlig person att förskaffa sig en sådan ställning. Vidare vill jag med afseende på inkomstcensus säga, att en uppskattad inkomst af 800 kronor, hvilket synes mig vara det minsta en människa behöfver för att föra ett i ekonomiskt afseende någorlunda betryggadt lif, bör vara ett jemförelsevis lätt upphunnet mål för hvar och en sådan, som verkligen med allvar sträfvar derefter och som besitter tillräcklig duglighet att sedan med framgång deltaga i det offentliga lifvet. Den enda punkt, der efter mitt förmenande de nu gällande bestämmelserna äro något för hårda, är den, som har afseende på arrendatorernas grupp. Det finnes utan tvifvel en hel mängd arrendatorer, som äro icke endast förmögna utan äfven dugliga och på sin ort inflytelserika, men som på grund af nu gällande bestämmelser om arrendetiden sakna rösträtt. Men då konstitutionsutskottet ansett en tryggad ställning gent emot jordegaren vara nödvändig för arrendatorn, för att han skall kunna erhålla rösträtt, och äfven tänkt på de missbruk, som i annat fall möjligen kunde uppstå, har utskottet ansett dessa bestämmelser icke utan fara kunna ändras.

Jag tror således, att utskottet kunnat hafva anledning vänta det erkännandet, att det haft grundade skäl för sitt afstyrkande af bifall till motionerna och att det äfven lagt fram dessa skäl så mycket som behöfts. Det är sant, att utskottet fattat sig mycket kort med afseende på dessa allmänna skäl, men de finnas dock i betänkandet anförda. Deremot har utskottet egnat en sorgfällig uppmärksamhet åt det förhållande, som Riksdagen sjelf förklarar böra hafva ett afgörande inflytande på bedömandet af den föreslagna förändringens lämplighet.

Medan jag har ordet, ber jag att få tillägga ytterligare en sak. Det har talats mycket om, att det står en sådan mängd röstberättigade nedanför det s. k. politiska strecket, men hafva vi icke äfven i den

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.*
(Forts.)

omständigheten, att till och med många bland de valberättigade faktiskt hafva svårt att fullgöra sina förbindelser till kommun och stat, en liten vink om, att vi redan hafva så många röstberättigade, som verkligen, i allmänhet taget, äro i stånd att göra sig rösträtten till godo? Ser man på massan af dem, som enligt statistiska centralbyråns redogörelse restera för utskylder, i synnerhet i städerna, tycker man sig kunna lugnt dröja ännu en tid med rösträttens utsträckning. Om jag icke misstager mig, så var det vid senaste uppborns-stämman i Stockholm icke fullt 36 procent af de skattskyldige, som betalade sina utskylder, och således öfver 64 procent, som häftade för oguldna sådana. Att dessa 64 procent utgjordes till största delen af de minst beskattade, synes af den omständigheten, att af skattebeloppet 87 procent inbetalades och blott 13 fattades.

Jag skall för min del be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Klinckowström: Jag hade trott, att jag icke skulle behöfva begära ordet en andra gång, men till följd af den rigtning, som denna långa diskussion har tagit, vågar jag vördsamt anhålla att konstitutionsutskottets förevarande förslag måtte till konstitutionsutskottet återremitteras.

Medan jag har ordet, ber jag att få nämna något med afseende på friherre Leijonhufvuds uppträdande här nyss förut. Att döma af hans sätt att uttala sig rörande främmande länders konstitutionella förhållanden, kan jag icke annat förmoda, än att han själf är ganska litet underrättad om hvad som i utlandet passerar, och jag skulle tillråda honom vänligen att begagna åtminstone en del af sin semester till att studera nittonde århundradets historia i detta hänseende.

Jag vet väl, att denna fråga i denna kammare för närvarande icke har någon utsigt till framgång. Att döma af de lifliga bravorop, som åtföljde flere af de talares yttranden, som här yttrat sig så att säga i reaktionär rigtning, tror jag, att af denna kammare icke är stort att vinna. Dessa yttranden påminna mig, som ganska noggrant studerat den första franska revolutionens historia, att dylika yttranden förekommo af de privilegierade klasserna, hofvets smekungar och de höga servila embetsmännen under det franska konungadömet's sista dagar. Följderna hafva vi sett, och tro mig, mine herrar, det ligger en stor politisk vishet deri att i tid gifva efter och icke spänna bågen för högt.

Jag anhåller om återremiss till konstitutionsutskottet.

Grefve Posse: Friherre Leijonhufvud har tillåtit sig beteckna ledamöter här i kammaren såsom de der fordom haft sundt förnuft. Jag för min del anser ett sådant uttalande fullkomligt opassande och jag delar således i detta fall icke majoritetens i kammaren mening, som gaf sig till känna genom de många bifallsrop, som hördes, när detta oskickliga yttrande fälles. Då man har rätt att säga till sina motståndare, att de fordom haft sundt förnuft, så må det tillätas mig att säga till friherre Leijonhufvud, att han ännu har sundt förnuft, oaktadt det besynnerliga sätt, hvarpå han uppträdde, och just till följd af denna min uppfattning vill jag vederlägga det yttrande, som han vidare tillät sig och hvarmed han uppenbarligen syftade på talaren på

kristianstadsbänken och på mig, nemligen att han under sitt politiska lif hade upplefvat den obehagliga erfarenheten att se personer kasta om åsikter. Jag ber honom, om han vidare begär ordet, låta oss veta, när vi uttalat en annan åsigt än den vi nu antydt. För min del kan jag lätt klarera denna fråga, ty jag hänvisar till Naumanns statsförfattningsrätt, som är tryckt, jag vill minnas 1867. Der kan han läsa hvad jag då tänkte, och det står i full öfverensstämmelse med hvad jag nu tänker i denna fråga.

*Ifrågasatt
ändring af
§ 14 riksdags-
ordningen.*

Herr Themptander: Vid hvad friherre Leijonhufvud i öfrigt yttrade, ämnar jag icke uppehålla mig, men det var ett yttrande af honom, för hvilket jag skulle hafva varit känslig, om det egt något fog. Han förebrådde mig, att jag nu skulle hafva gjort mig till målsman för åsikter, för hvilka jag förut såsom ledamot af Konungens råd haft tillfälle att verka, ehuru jag då underlätit att göra det. Jag vill då fästa hans uppmärksamhet derpå, att under de åren, då jag hade äran innehafva främsta platsen i Konungens råd, den nu föreliggande frågan *icke kunde* upptagas till behandling. Riksdagen hade sjelf begärt en statistisk utredning i ämnet, och i afvaktan på denna utredning var det icke möjligt att med frågan taga någon som helst befattning och, som bekant, afslutades utredningen icke under den tid jag tillhörde Konungens råd. Deremot hade jag under den tiden tillfälle att, om ock icke inom Riksdagen, offentligt uttala min åsigt i frågan, och den var, såsom här i dag, att efter den statistiska utredningens afslutande tidpunkten vore inne att taga i öfvervägande, huru vida icke en utsträckning af den politiska rösträtten borde ske. Åt den åsigten har jag således förut gifvit uttryck, likasom jag här nu gjort mig till målsman därför. Om det syftade på mig det der yttrandet af herr friherren om personer, som fordom haft sundt förstånd, kan jag således icke taga åt mig den komplimenten, ty jag har verkligen förut haft den uppfattningen, att vi nu icke böra undanskjuta en allvarlig och omsorgsfull pröfning af denna fråga. Dermed anser jag visserligen icke, att vi rubba de *historiska grundvalarne* för vår samhällsordning, hvilket herr friherren så mycket fruktade. Det talet kunde ega sin tillämpning 1865 och 1866, då det verkligen var fråga om något dylikt, men deremot kan jag icke anse, att de två decennier, under hvilka den nuvarande riksdagsordningen tillämpats, kunna vara tillräckliga för att åt dess bestämmelser gifva sådan helgd, att vi nu icke skulle vara oförhindrade att ändra en siffra, som alltid måste blifva mer eller mindre godtycklig och som med vida större fördel synes mig kunna utbytas mot en principiellt mera hållbar grund för rätten att deltaga i det politiska lifvet.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, samt herrar *Hedlund* och *Mankell* återtagit sina förut framställda yrkanden, yttrade herr grefven och talmannen, att i afseende å nu förevarande utlåtande endast återstode yrkanden dels om bifall till hvad utskottet deruti hemställt, dels ock derom, att utlåtandet skulle till utskottet återförvisas.

Herr grefven och talmannen gjorde derefter propositioner enligt båda dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall

Ifrågasatt till utskottets ifrågavarande hemställan vara med öfvervägande ja be-
ändring af svarad.
 § 14 riksdags-
ordningen.

(Forts.)

Flere ledamöter begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet i utlåtandet n:o 3 hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 29.

Föredrogos å nyo och godkändes konstitutionsutskottets den 9 och 12 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 4, i anledning af väckt motion om uteslutande ur riksdagsordningen af föreskrifterna om valsätt och dermed sammanhängande ämnen; äfvensom

n:o 5, i anledning af väckt motion om ändring af riksdagsordningens bestämmelser om medelbara och omedelbara val.

Föredrogos å nyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 9 och 12 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 37, i anledning af väckta motioner om ändringar i skiftesstadgan den 9 november 1866.

1 punkten.

Godkändes.

2 punkten.

Ang. skrifvelse
 till Konungen
 om ändring af
 skiftesstadgan.

Herr Unger, Magnus: Det har allt sedan laga skiftena började, för 60 år sedan, varit ett axiom, att den mark, som blifvit laga skiftad, icke åter skulle skiftas. Derifrån har icke gjorts annat undantag, än hvad som genom en förordning af 1884 blifvit bestämdt i fråga om mark, hvilken vunnits genom sjösänkning, jemte den mark, som, för beredande af lämpligt skifte, behöfde i nya delningen intagas. Nu föreslår emellertid utskottet, att mark, som redan blifvit laga skiftad, skall undergå laga skifte, när några delegare det yrka, och det kan ske utan öfrige delegares förfång. Praxis har varit, och det är naturligen riktigt,

att man har ansett den mark vara laga skiftad, som vid skifte undantagits för skiftesdelegarnes gemensamma behof. Man har hört många tala om de olägenheter, som skulle följa deraf, att sådan mark icke finge skiftas. Jag ber, att man icke måtte förväxla sådan mark, som undantagits vid skifte, och sådan mark, som icke ingått i skiftet, enligt 12 kapitlet skiftesstadgan. Om denna sistnämnda mark säges i 4 § samma stadga, att den får skiftas, då det icke sker någon till förfång. Men enligt den allmänna rättsgrundsatsen, att man skall hålla aftal och domar i helgd, har icke skiftesvitsord egt rum i fråga om mark, som förut blifvit laga skiftad. Nu är förhållandet, att vid skifte undantages mark för gemensamt behof antingen efter aftal mellan jordegarne — för att det skall vara gällande för framtiden, har skiftesstadgan föreskrifvit vissa formaliteter, förening skall upprättas och underskrivas af delegarne jemte gode männen o. s. v. — eller ock, om parterna icke kunna komma öfverens, få de tvista derom. Frågan kommer då till egodelningsrätt och Kongl. Maj:t, som bestämmer, att den eller den marken skall vara undantagen för gemensamt behof. Ett år eller två derefter skulle man nu, enligt lagutskottets åsigt, kunna å nyo få rättegång om, huru vida icke denna mark skall delas. Det är eljest en gammal erkänd sats, att förord bryter lag, och när man i laga ordning träffar aftal vid skiftet, bör det också ega bestånd. Nu tyckes emellertid lagutskottet vilja, att lag skall bryta förord, att fastän man gjort ett aftal under lagens helgd, skall det ändå kunna brytas, om någon yrkar derpå, och det kan ske utan öfrige delegares förfång. Det är godt och väl, att man har detta vilkor, men hvar och en, som handlagt sådana tvister, vet, huru vanskligt det är att ådagalägga, att man lider förfång, och huru svårt det är för domstolen att bestämma, om förfång sker eller icke. De lägenheter, som undantagas för gemensamt behof, äro i allmänhet små och icke mycket värda, så att det är förfång nog ensamt att behöfva deltaga i nya tvister och processer, och vidkännas kostnader, som oftast icke motsvaras af den lott, man i gemensamma undantaget får. Detta stadgande skulle för öfrigt föranleda dertill, att delegarne finge flera skiften, än lag säger. Dessutom är det i allmänhet antagligt, att, om ett sådant nytt skifte kan ske utan delegares förfång, så kan det också åstadkommas på det fria aftalets väg. Den dagliga erfarenheten visar, att sådant sker oupphörligt; om ett undantag, till exempel för sandtägt, icke vidare behöfves, så öfverenskommer man om att sälja det eller upplåta det till skoltomt eller dylikt.

Men, säger man, här föreligger icke något förslag om att sådant nytt skifte skall få ske, utan utskottet vill endast hafva en skrifvelse, och den kunde ju vara ganska oskyldig. Ja, det tror jag också den blefve i praktiskt hänseende, ty jag tror icke, att regeringen, efter pröfning af frågan, kommer att föreslå någon sådan lag, som utskottet ifrågasatt, och ännu mindre att Riksdagen vid närmare betänkande skulle godkänna förslaget. Men vid sådant förhållande torde det icke heller vara skäl att nu antaga detta skrifvelseförslag. Det är ett sätt, som jag icke kan gilla, att långsamt pina i hjel en motion genom skrifvelseförslag; det är för mycket besvär och för lång omgång. När man ser en motion så omogen som denna, synes det mig, att man bör på

*Ang. skrifvelse
till Konungen
om ändring af
skiftesstadgan.*
(Forts.)

Ang. skrifvelse förut öffligt sätt klubba i hjel den utan skrifvelse, helst den strider mot den till *Konungen* allmänna rättsprincipen, att man bör hålla i helgd hvad som blifvit om *ändring af skiftesstadgan* bestämdt genom aftal eller laga dom.

(Forts.)

För min del får jag derfor yrka afslag så väl å herr Linds motion som å utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Sjöcrona: Utskottet har inskränkt sig till det yttrande, att utskottet hyser, i likhet med motionären, den åsigt, att mark, som blifvit afsatt för skifteslagets gemensamma behof, bör kunna, der omständigheterna dertill föranleda, skiftas, utan att samtliga rättsegares samtycke dertill erfordras. Jag har sannerligen icke mycket att tillägga härtill. Det synes mig vara alldeles uppenbart, att om delegarne i ett skifteslag beslutit att afsätta mark för gemensamt behof, sedermera sådana väsentligen förändrade förhållanden kunna inträffa, att skifte af sådan mark kan vara nödvändigt; och icke bör det väl då tillåtas en enda delegare, eller en ringa minoritet af sådane, att hindra detta skifte.

Jag tänker mig, till exempel, att man afsatt ett sådant litet område för gemensamt behof långt ute på ytterkanten af ett skifteslags egor. Sedan, under tidens lopp, blir just vid detta område anlagd en jernvägsstation, och det visar sig att samma område skulle kunna tillgodogöras och afyttras till ett värde, hvilket hundratals gånger öfverstiger det, som det har såsom gemensam mark, derigenom att man finge skifta och sälja lotterna såsom tomtor. Kan det då vara rimligt, att delegarne för alla tider skola vara förhindrade att så tillgodogöra sig denna egendom. Det kan ock tänkas, att ett sådant område blifvit afsatt till exempel för grustägt. Då är ju ändamålet, att man skall derifrån kunna hemta grus. Om nu förrådet på grus blir uttömdt, så kan ju ändamålet för gemensamheten icke vidare uppnås, men hvad som återstår kan möjligen tillgodogöras, om man får afyttra marken. Är det då rimligt att hindra en sådan åtgärd.

Det teoretiska skälet mot utskottets förslag skulle, såsom den förre talaren antydt, ligga deri, att det förord, som slutes vid skifte, om afsättning af mark för gemensamt behof, har blifvit vederbörligen fastställt och vunnit helgd af laga kraftvunnen dom. Detta är ju dock, om jag så får säga, endast en fiktion. Skiftesstadgans mening och afsigt är ju, att hvar och en skall få sitt; har man vid skiftets början funnit skäl att afsätta något för gemensamt behof, men förhållandena sedan ändra sig, så att det är fördelaktigare att dela detta område, så är det ju i fullkomlig öfverensstämmelse med skiftesstadgans mening, att detta område blir skiftadt. För öfrigt kan jag icke inse, att det bör vara större hinder för att skifta ett sådant område, än ett, som undergått tegskifte eller storskifte, hvilket vunnit vederbörlig fastställelse; att skifta ett sådant är ju tillåtet.

Vidare fäste den ärade talaren uppmärksamheten på, att delegarne skulle kunna få underkasta sig kostnader för ett sådant skifte, hvilka vida uppvägte nyttan deraf. Detta kan ju låta säga sig, men är förhållandet sådant, då finnes icke heller något behof af ett nytt skifte, och då faller det nog icke heller majoriteten in att begära skifte. Dessutom kommer väl icke ett sådant skifte till stånd, utan att det

blifvit understäldt egodelningsrättens pröfning, huru vida sådant kan ske utan förfång för någon delegare, och då är ju minoritetens rätt tillräckligt tillgodosedd. På grund af hvad jag sålunda anfört får jag yrka bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Claëson: Då lagutskottets ordförande redan försvarat utskottets hemställan, och jag är af samma mening som lagutskottet, hade jag kanske icke behöft yttra mig, men som denna fråga hör till dem, hvilka särskildt ligga inom landtdomarnes erfarenhetsområde, och en annan landtdomare nyss uppträdt med stora betänkligheter mot förslaget i fråga, så vill jag tillkännagifva, att jag icke kan dela dessa betänkligheter. Han gifver frågan en allt för stor betydelse, och jag tror, att man i fråga om praktiska reformer bör akta sig för att haka upp sig på teorier. Allt hvad man vill vinna är ju att, om förhållandena äro sådana, att till gemensamt gagn för alla delegare en förut för gemensamt behof undantagen ega kan skiftas, icke den omständigheten, att den samfällighet, hvaraf den skiftade egan utgör en del, förut undergått skifte, som blifvit fastställt, skall lägga ovillkorligt hinder i vägen derför. De skäl som gälla för rätt till skifte af mark, som genom sjösänkning blifvit torrlagd, förefinnas äfven här i ungefär samma grad. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Königsfeldt: Jag vill inskränka mig till att instämma med den förste talaren och på de af honom anförda skäl yrka afslag å utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr greffen och talmanen enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på godkännande af förevarande punkt och sedan på afslag å hvad utskottet deri hemställt, samt förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Unger, Magnus*, begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner 2 punkten i lagutskottets utlåtande n:o 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 60;
Nej — 26.

Herr *Törneblad* uppläste en motion, n:o 77, om åtgärders vidtagande för att skydda statens postverk mot intrång i afseende på befordran af slutna bref samt af brefkort.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Kammaren åtskildes kl. 2,57 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
